

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 2.

Torsdagen den 7 augusti.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

I enlighet med därom den 5 innevarande augusti fattat beslut skulle nu företagas val av ledamöter och suppleanter i de utskott riksdagen beslutit tillsätta; och anställdes först val av ledamöter i konstitutionsutskottet.

Därvid avlämnades 187 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Andra kammarens gemensamma lista». Av dessa valsedlar upptogo 185 namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

- herr *Larsson* i Västerås,
- » *Magnusson* i Tumhult,
- » *Janson* i Kungsör,
- » *Hallén*,
- » *Räf*,
- » *Zander*,
- » *Jansson* i Edsbäcken,
- » *Henrikson*,
- » *Engberg* och
- » *Leander*.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

§ 2.

Härefter företogs val av ledamöter i första särskilda utskottet.

Därvid avlämnades 162 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Andra kammarens gemensamma lista». Av dessa valsedlar upptogo 159 namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

- herr *Källman*,
- » *Nilsson* i Bonarp,
- » vice talmannen *Hamilton*,
- » *Nilsson* i Tånga,
- » *Olsson* i Kullenbergstorp,

Andra kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1919. Nr 2. 1

herr *Bärg*,
 » *Röing*,
 » *Waldén*,
 » *Lithander*,
 » *von Sneidern*,
 » *Hage* och
 » *Magnusson* i Skövde.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

§ 3.

Vidare företogs val av ledamöter i andra särskilda utskottet.

Därvid avlämnades 148 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Andra kammarens gemensamma lista». Av dessa valsedlar upptogs 147 namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Lindqvist* i Kosta,
 » *Lindman*,
 » *Pettersson* i Södertälje,
 » *Holmström*,
 » *Olsson* i Broberg,
 » *Hagman* i Stockholm,
 » *Olsson* i See,
 » *Sjöström*,
 » *Persson* i Fritorp,
 » *Karlsson* i Gasabäck,
 » *Karlsson* i Sandviken och
 » *Nilsson* i Vibberbo.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

§ 4.

Vid nu anställt val av ledamöter i tredje särskilda utskottet avlämnades 122 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Andra kammarens gemensamma lista». Av dessa valsedlar upptogs 120 namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Larsson* i Västerås,
 » *Pettersson* i Bjälbo,
 » *Rehn*,
 » *Andersson* i Gävle,
 » *Nilsson* i Landeryd,
 » *Andersson* i Råstock,
 » *Jönsson* i Revinge,
 » *Lindley*,
 » *Andersson* i Knäppinge,
 » *Bengtsson* i Norup,

herr *Hansson* i Stockholm och
» *Hammarskjöld*.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

§ 5.

Företogs val av suppleanter i konstitutionsutskottet.

Därvid avlämnades 101 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Andra kammarens gemensamma lista». Av dessa valsedlar upptogo 100 namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Hansson* i Gårda,
» *Norman*,
» *Persson* i Tofta,
» *Vennerström*,
» *Kahlström*,
» *Runefors*,
» *Gylfe*,
» *Nilsson* i Antnäs,
» *Hansson* i Sölvesborg,
» *Eliasson*,
» *Andersson* i Nacka och
» *Forssell*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 6.

Härefter anställdes val av suppleanter i första särskilda utskottet.

Därvid avlämnades 94 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Andra kammarens gemensamma lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Johansson* i Uppmälby,
» *Jönsson* i Slåtåker,
» *Anderson* i Knapasjö,
» *Månsson* i Hagaström,
» *Jönsson* i Boa,
» *Johansson* i Kullersta,
» *Olsson* i Ramsta,
» *Sköld*,
» *Hedin*,
» *Jönsson* i Fridhill,
» *Ljungkvist*,
» *Brännström*,
» *Johansson* i Vittinge och
» *Olsson* i Rösta.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 7.

Vidare företogs val av suppleanter i andra särskilda utskottet.

Därvid avlämnades 94 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Andra kammarens gemensamma lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Johansson* i Stockholm,
 » *Lübeck*,
 » *Osberg*,
 » *Eriksson* i Stockholm,
 » *Thore*,
 » *Svanberg*,
 » *Pehrsson* i Bramstorp,
 » *Karlsson* i Vätö,
 » *Norman*,
 » *Ödström*,
 » *Hellberg*,
 » *Ericson* i Obergå,
 » *Lövgren* i Nyborg och
 » *Olsson* i Kollungeröd.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 8.

Vid nu anställt val av suppleanter i tredje särskilda utskottet avlämnades 80 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Andra kammarens gemensamma lista». Av dessa valsedlar upptogs 79 namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Carlsson* i Frosterud,
 » *Söderhielm*,
 » *Wikström*,
 » *O. Nilsson* i Örebro,
 » *Kahlström*,
 » *Leo*,
 » *Johanson* i Gäre,
 » *Billqvist*,
 » *Nilsson* i Antnäs,
 » *Hamrin*,
 » *Karlsson* i Nynäshamn,
 » *Kant*,
 » *Andersson* i Stockholm och
 » *Jeppsson*.

Dessa personer hava alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 9.

Enligt därom av kammaren den 5 innevarande augusti fattat beslut företogs slutligen val av de särskilda deputerade, som Kungl.

Mått i skrivelse den 2 dennes åskat att riksdagen måtte jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen utvälja för att med Konungen överlägga.

Därvid avlämnades 106 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Andra kammarens gemensamma lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

- herr *Branting*,
- » *Lindman*,
- » vice talmannen *Hamilton*,
- » *Larsson* i Västerås,
- » *Eriksson* i Grängesberg och
- » *Magnusson* i Tumhult.

Dessa personer hade alltså blivit utsedda till deputerade.

På hemställen av herr talmannen beslöt kammaren, att under rättelse om detta val skulle genom utdrag av protokollet meddelas riksdagens kanslideputerade med anmodan till dem att låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till skrivelse till Konungen med anmälan om det verkställda valet.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 1—9 här ovan omförmälda valen och vad kammaren i sammanhang med valet av särskilda deputerade beslutat.

§ 11.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens andra kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 5 augusti 1919.

Sedan kammarens plenum denna dag avslutats, sammanträdde med herr talmannen de ledamöter av kammaren, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, till fullgörande av berörda uppdrag.

Därvid beslöts till en början, att kanslitjänstemännen vid innevarande urtima riksdag skulle utgöras av fem förste notarier, sexton notarier, en förste kanslist, en registrator och sex kanslister.

Härefter genomgicks de ingivna ansökningshandlingarna, var-
efter herrar deputerade antogo till

förste notarier:

sekreteraren *T. Hedrén*,
sekreteraren *G. Tägtström*,

ombudsmannen, juris kandidaten *C. F. Schött*,
 sekreteraren *R. Hellberg* och
 revisorn *E. Lindblad*;

notarier:

extra förste revisorn *E. Lindström*,
 filosofie licentiaten, teologie kandidaten *A. H. F. Reuter*,
 aktuarien, filosofie kandidaten *I. Arnoldsson*,
 revisorn *F. Blom*,
 sekreteraren *E. Frigell*,
 registratorn *P. B. Romare*,
 kammarskrivaren *A. Michal*,
 kanslirådet *L. Norrman*,
 aktuarien, filosofie kandidaten *G. A. K. Dahlén*,
 andre kanslisekreteraren, juris kandidaten *C. O. H. Humble*,
 e. o. hovrättsnotarien *E. H. Wallén*,
 e. o. hovrättsnotarien, juris kandidaten *A. Elmström*,
 amanuensen, filosofie kandidaten *E. Bergendal*,
 kamreraren *P. Sterne*,
 e. o. hovrättsnotarien *M. D. Hjertstrand* och
 telegrafassistenten *E. Dahlén*;

förste kanslist:

notarien, juris kandidaten *O. M. F. Seth*;

registrator:

sekreteraren *P. W. A. Hammarskiöld*; samt

kanslister:

kammarrättsnotarien *N. J. Bagge*,
 juris studeranden *L. Lindblad*,
 telegrafassistenten *A. H. Gärden*,
 sekreteraren *C. A. J. Björkman*,
 e. o. hovrättsnotarien *S. J. I. Åkerblcd* och
 filosofie studeranden *H. A. Heimbürger*,

med skyldighet för de till kanslister antagna tjänstemännen att vid behov tjänstgöra jämväl vid diskussionsprotokollet.

Här skulle antecknas, att Seth, Hammarskiöld och Bagge redan den 1 samt E. Lindblad, Frigell och Humble redan den 4 innevarande augusti på särskild anmodan inträtt i tjänstgöring.

Beträffande därefter vaktbetjäningen beslöto herrar deputerade, att fjorton vaktmästare skulle anställas hos kammaren; och blevo till vaktmästare att tjänstgöra tillsvidare under riksdagen antagna *C. E. G. Carlberg*, *E. M. Wistrand*, *J. V. Uppgren*, *C. J. F. Svensson*, *H. E. E. Eklund*, *C. H. Björklund*, *W. Zetteravist*, *B. Rudén*, *A. Hj. Lindgren*, *A. Gustafsson*, *E. E. Johansson*, *E. Andersson*, *G. A. Zeffe* och *J. H. Sahlberg*.

Till förste vaktmästare förordnades Carlberg och åt Wistrand uppdrogs att förrätta utdelning av ankommande postförsändelser.

Det skulle åligga de antagna vaktmästarna att vid behov och i den mån så ske kunde bestrida jämväl annan tjänstgöring hos riksdagen.

Slutligen skulle här antecknas, att Carlberg, Wistrand och Björklund redan den 31 nästlidne juli samt de övriga vaktmästarna den 3 innevarande augusti börjat tjänstgöra hos kammaren.

Som ovan

In fidem
Per Cronvall.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under 12 dagar fr. o. m. den 8 aug.,				
	<i>Björck</i> i Jönköping	» 9	»	»	» 8	»
	» <i>Persson</i> i Tofta	» 8	»	»	» 9	»
	» <i>Lindvall</i>	» 10	»	»	» 9	»
	» <i>Jeppsson</i>	» 10	»	»	» 9	»
	» <i>Åkesson</i>	» 14	»	»	» 8	»
	» <i>Åkerlund</i>	» 10	»	»	» 8	»
	» <i>Andersson</i> i Fiskebäckskil	» 14	»	»	» 9	»
	» <i>Wiklund</i> i Brattfors	» 14	»	»	» 9	»
	» <i>Nilsson</i> i Amtnäs	» 14	»	»	» 9	»
	» <i>Öberg</i>	» 9	»	»	» 11	»
	» <i>Bergman</i>	» 10	»	»	» 9	»
	» <i>Jonsson</i> i Hökhult	» 9	»	»	» 8	» och
	» <i>Bergström</i> i Bäckland	» 7	»	»	» 13	»
	» <i>Molin</i>					

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12,32 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 8 augusti.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

*Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen
för justitiedepartementet den 7 augusti 1919.*

Till justitiedepartementet hade från länsstyrelsen i Västerbottens län insänts en den 3 augusti 1919 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att sedan statsrådet Axel Schotte blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för Västerbottens läns södra valkrets för en tid av tre år, räknade från och med den 1 januari år 1918, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 67 § av lagen om val till riksdagen landstingsmannen F. E. Holmner i Gunnarn, Stensele socken, blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år 1921.

Vidare hade till justitiedepartementet från länsstyrelsen i Malmöhus län insänts en den 5 augusti 1919 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att sedan journalisten Johan Nilsson i Malmö blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för Malmö stads valkrets för en tid av tre år, räknade från och med den 1 januari år 1918, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 67 § av lagen om val till riksdagen skraddaren A. Eriksson i Malmö blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år 1921.

Vid den granskning av fullmakterna, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakterna icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte de granskade fullmakterna överlämnas till andra kammaren.

I. ämbetet
G. Grefberg.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, godkände kammaren de däri omnämnda fullmakterna samt förklarade herrar Holmner och Eriksson i Malmö behöriga till riksdagsmannakallets utövande.

Herr talmannen tillkännagav, att herrar Holmner och Eriksson i Malmö denna dag intagit sina platser i kammaren.

§ 2.

Föredrogos i ett sammanhang för remiss till utskott Kungl. Maj:ts nedannämnda, å kammarens bord vilande propositioner, nämligen: *Vid remiss av bordlagda propositioner.*

nr 1, angående införselmonopol å viss spannmål m. m.;

nr 2, angående glidande tullsatser för vissa slag av spannmål m. m.;

nr 5, med förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete;

nr 6, med förslag till lag om arbetstiden å svenska fartyg;

nr 7, med förslag till lag angående befrielse för värnpliktiga av 1918 års klass från fullgörande av viss värnpliktstjänstgöring i fredstid m. m.;

nr 8, med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning; och

nr 9, med förslag till lag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga av 1919 års klass m. m.

Därvid yttrade:

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Herr talmannen har meddelat mig, att man skulle ha rättighet att vid remissen av dessa nyss upplästa kungl. propositioner få yttra sig om flera av dem på en gång i ett anförande, och jag begagnar mig av detta tillstånd.

De propositioner, som det här huvudsakligen är fråga om, äro dels den, som rör spannmålstullarna, dels den, som rör arbetstidens begränsning — där har visserligen icke den stora huvudpropositionen kommit, men den är bebådad att komma i början av nästa vecka — och dels slutligen den om inskränkningar i värnpliktstiden.

Jag skulle vilja börja med att säga några ord om den första av mig nämnda, nämligen den, som rör frågan om spannmålstullarna. Jag vill då till en början, herr talman, säga, att jag icke kan finna annat än rätt anmärkningsvärt, att när en urtima riksdag sammankallas, när en kammare upplöses och riksdagen skall samman till urtima riksdag man icke då, innan valen ske till denna upplösta kammare, erhåller kännedom om Kungl. Maj:ts ståndpunkt till en så viktig sak som denna, vilken ju är en av huvudpunkterna och kanske den förnämsta anledningen till, att riksdagen just nu blivit sammankallad. Beträffande värnpliktstiden hade vi ju ganska god kännedom om regeringens ställning förut, och så var även förhållandet med 8-timmarsdagen. Men beträffande spannmålstullarna har man svävat i okunnighet, till dess, mina herrar, valen

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.

(Forts.)

skett. Då erhöi man kännedom om Kungl. Maj:ts ståndpunkt i frågan.

Den proposition, som här föreligger, grundar sig nu på innehållet av ett av särskilt tillkallade sakkunniga avgivet betänkande, vilket herrarna ha funnit vid slutet av den Kungl. propositionen. De sakkunniga ha däruti kommit till den slutsatsen, att åtgärder äro påkallade för att söka efter minimiprisernas upphörande motverka alltför starka differenser mellan de inhemska produktionskostnaderna för höstsäd och priset på den importerade varan. Detta föreslås nu av tvenne skäl. Dels är det naturligtvis hänsynen till osäkerheten på den utländska spannmålsmarknaden, som bjuder, att den inhemska brödsädsodlingen, i varje fall under de närmaste åren, upprätthålles i sådan omfattning, att den kan fylla landets minimibehov. Dels skulle naturligtvis ett starkt prisfall på spannmål komma att onödigt skärpa den ekonomiska lågkonjunktur, som synes oundviklig efter kristidens häftiga rubbningar. Fasta tullsatser avvisas utan vidare av de sakkunniga, och i detta fall få de medhåll av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Medlen att kunna förebygga de stora olägenheterna tro sig de sakkunniga ha vunnit eller kunna vinna uti ett system med s. k. glidande tullar, som äro så anordnade, att tullarna höjas, när importpriset faller, och sänkas, när importpriset stiger.

När det sedan gäller att angiva den önskvärda spannmålsodlingens omfattning och det härför erforderliga skyddets storlek, då äro, synes mig, de sakkunniga mycket blygsamma i sina fordringar. De sakkunniga nöja sig med att — som man läser i deras betänkande å sid. 42—43 i bil. till propositionen — vilja »bereda den inhemska brödsädsodlingen ungefärligen samma förutsättningar, som den ägde under årtiondet närmast före krigets utbrott. Under denna tid hade nämligen» — fortsätta de sakkunniga — »vår odling av vete och råg den omfattning, som under krigsåren visat sig någorlunda motsvara det minimum, vilket under avspärning är behöfligt för att möjliggöra vår självförsörjning.» Jordbruksministern uttrycker samma sak i något andra ordalag i den kungl. propositionen — det står på sid. 57 — sålunda, att man önskar behålla möjligheten till lönande brödsädsodling i den omfattning, den bedrevs under tioårsperioden 1904—1913, *men utan hänsyn till de av kristidsåtgärderna förorsakade utvidgningarna.* Detta vill sålunda utan alla förskönande omskrivningar säga, att vi nu äro beredda att med vett och vilja medverka till, att *den inhemska spannmålsodlingen går tillbaka* från den ståndpunkt, till vilken vi med mycken möda kommit upp under kristiden, och till den ståndpunkt vi intogo före världskriget.

Vem garanterar för övrigt, att det kommer att stanna därvid? Jag vill här säga, att då man, som de sakkunniga, säger, att den odling av brödsäd, som fanns före kriget, har visat sig något så när räcka för att täcka våra behov under en avspärning, skulle jag vilja fråga, om jordbruksministern verkligen delar den uppfattningen, och om den är alldeles riktig. Vi hörde på våren 1918 mycket talas

om, att det var med allra yttersta nöd, som man kunde hålla ransoneringen vid liv. Och varför? Jo, därför att vi hade ett dåligt år 1917. Men det kan komma dåliga år hädanefter också. Emellertid, allt vad nu statsmakterna kostat på för att utvidga brödsädsodlingen — jag erinrar om odlingsbidragen och en del andra åtgärder — är man sinnad att nu helt och hållet släppa.

Med anledning av detta de sakkunnigas resonemang är det nödvändigt att göra ett par påpekanden. Det första är det, att vår spannmålsodling före kriget visat sig *endast vid ransonering* möjliggöra vår självförsörjning. Och det andra är det, att de ekonomiska förutsättningar, varunder spannmålsodlingen arbetade under årtiondet närmast före krigsutbrottet, allmänt ansågs otillfredsställande, vilket ledde till, att brödsädsodlingen, särskilt rågodlingen, gick tillbaka och icke framåt. Med andra ord, mina herrar, de sakkunniga och med dem statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, ha från början satt målet för lågt, alldeles som om allt vad som hänt under denna bedrövliga kristid och alla de sorgliga erfarenheter, vi då fått göra, vore totalt förgättna.

Men icke ens detta anspråkslösa mål torde vara uppnåeligt under de ekonomiska förutsättningar, som de sakkunniga angivit.

Det är emellertid ej nog med detta. Utformningen av det förslag, som föreligger i den kongl. propositionen nr 2, sker under ideellt avprutande på den ståndpunkt, till vilken de sakkunniga kommit, och för vilken jag nu helt kortfattat redogjort. Jordbruksministern talar i propositionen om det sätt, varpå man enligt de sakkunnigas förslag skall gå till väga för att fastställa produktionskostnaden för vete. Ändamålet med den proceduren är, som vi alla, som läst propositionen, veta, att få fram ett normalpris per deciton inhemskt vete. Ja, så långt är allt gott och väl, men sedan börjar man pruta med sig själv. Från det sålunda erhållna normalpriset, som anger produktionskostnaden, skall man till en början avdraga 5 %. Det skall vara ett slags säkerhetsmarginal, för den händelse priset å mänsklig arbetskraft och dragkraft och gödningsämnen skulle falla under den period, som beräkningen avser. Sedan man avdragit dessa 5 %, får man fram ett pris, som man kallar *grundpris*. Att börja med vill det förefalla, som det vore skäligen onödigt att införa denna säkerhetsmarginal. Det finnes ej så stora sannolikheter för, att under den fastslagna tidsperioden särskilt priset på mänsklig arbetskraft och dragare skall falla, så att man av den anledningen skall avdraga 5 %. Tiderna äro ej sådana, att de tyda därpå. Om man ser på vad som händer och sker i vårt land, vill det synas, som om inom den jordbrukande klassen allt går ut på att få högre löner, och detta arbete pågår just i dessa dagar. Men om under den period, för vilken normalpriset är bestämt, det skulle gå den andra vägen, så att priset på mänsklig arbetskraft, dragare etc. skulle stiga, så är ej jordbruksministern sinnad att göra något tillägg till normalpriset av 5 %, utan det är sålunda en marginal, som går ensidigt åt ena sidan men ej åt den andra.

Vid remiss
av bordlagda
propositioner
(Forts.)

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

Priset på det importerade vetet beräknas av kommerskollegium — jag talar nu om importpriset — för perioder av tre månader på grundvalen av priserna i vissa exporterande länder med tillägg av kostnaderna för transport, assurans, lossning etc.

Sedan man sålunda på detta sätt fått värden å de faktorer, som skola läggas till grund för utmätandet av tullsatsen, återstår att giva regler för detta utmätande. Härom avhandlas på sid. 61—63 i propositionen. Jordbruksministern avvisar först alldeles tanken på att bereda spannmålsodlingen ett effektivt skydd. Att sätta tullen högre än skillnaden mellan det funna grundpriset å den svenska spannmålen och priset å den importerade kan icke komma i fråga. Ej heller kan jordbruksministern tillstyrka, att tullsatsen så utmätes, att den jämnt motsvarar denna skillnad. »En sådan anordning», säger han, »vore visserligen riktig, därest det uppställda syftemålet att bereda brödsädsodlingen samma ekonomiska förutsättningar, som denna odling ägde före kriget, skulle tillfullo ernås. Av hänsyn till andra viktiga intressen än jordbrukets och brödsädsodlingens måste emellertid eftergifter göras på detta eljest från jordbrukssynpunkt berättigade krav.» Det är sålunda efter hans uppfattning ett berättigat krav från jordbrukets synpunkt. Men då måste väl det förda resonemanget vara ganska anmärkningsvärt, när det är en jordbrukets målsman i regeringen som talar.

I likhet med de sakkunniga anser jordbruksministern emellertid, att tullsatserna skola utgå med halva skillnaden mellan grundpriset å den inhemska spannmålen och importpriset, dock att ingen tull skall utgå, då importpriset med mindre än 1 krona understiger det inhemska grundpriset.

Men herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet fogar nu ytterligare härtill ett mycket anmärkningsvärt tillägg, vilket avsevärt reducerar värdet för jordbruket av det tillämnade skyddet, nämligen en *maximitullsats*, som sättes lika med den i tulltaxan föreskrivna nu suspenderade tullsatsen å vete, råg och korn eller 3,70 kr. per deciton. Det innebär, att om skillnaden mellan grundpriset och importpriset överstiger $2 \times 3,70$ d. v. s. 7,40 kr. per deciton, så få jordbrukarna ensamma bära den överskjutande förlusten. Man gör sig den frågan: varför har man här tagit hälften? Voro icke de 3,70 kr., som förut utgingo, avsedda att utgöra just skillnaden mellan vad man i allmänhet beräknade importpriset till och vad man kunde producera spannmålen till? Var det icke avsett att täcka hela denna skillnad? Varför skall man nu gå ned till hälften av skillnaden? Varför, frågar man sig, skall icke jordbruket nu beredas samma skydd som den tiden och erhålla ersättning för skillnaden mellan importpriset och det svenska produktionspriset?

Man får dessutom beakta, att den tullsats av 3,70 kr. nu icke har samma betydelse och värde, när spannmålspriset är uppe i 40 kr., som före världskriget, då spannmålspriset stod i 17, 18 eller 19 kr.

Ja, mina herrar, detta är jordbruksministerns dyrtidstillägg till Sveriges jordbrukare.

Frågan är nu: är det anledning antaga, att priskillnaden mellan den inhemska och den utländska spannmålen blir så stor, att denna begränsning uppåt av tullsatsen får någon betydelse i praktiken? Detta beror givetvis till stor del på huru förhållandena ställa sig på den inhemska *arbetsmarknaden*. Sådana dessa nu äro, äro de ägnade att skapa ett osäkerhetstillstånd inom jordbruket, som sannerligen är stort nog, utan att statsmakterna skola behöva göra sitt till för att ytterligare öka detta osäkerhetstillstånd. Så ytterst ovisst och otryggt läget nu är för lantmännen, hade man haft anledning vänta, att statsmakterna skulle medverka till att minska de risker jordbruket måste räkna med. Säsom detta förslag emellertid lämnat jordbruksministerns hand, skänker det icke den trygghet, som jordbrukarna kunna göra anspråk på för sin utomordentligt betydelsefulla näring. Det enda, som är riktigt säkert, är *förlusten*. Huru stor den kan komma att bli kan man ju icke överblicka. Den mindre risken delar visserligen staten med jordbrukaren. Med den större kommer han att få stå ensam om.

Säsom ett *slutomdöme* om denna kungl. propositon skulle jag vilja säga, att så svagt som det tillämnade tullskyddet skulle bli — särskilt efter den av jordbruksministern tillfogade maximitullsatsen — så riskerar man, att det förfelar båda de uppgifter, som av de sakkunniga hade tillämnats. Ty det är, herr talman, för det första för svagt för att i händelse av riklig tillgång på världsmarknaden skydda den inhemska spannmålsodlingen mot för hastiga och starka prisfall. Men det är också för det andra följaktligen för svagt för att stimulera jordbrukarna till att upprätthålla en brödsädsodling, som i händelse av otillräcklig tillgång på den utländska spannmålsmarknaden förmår fylla landets minimibehov av brödsäd.

Detta om spannmålstullarna.

Den andra stora frågan, som här föreligger eller kommer att föreligga, är *den lagstadgade begränsningen av arbetstiden*. Den propositionen föreligger icke. Men jag tror mig veta, att herr talmannen icke har någonting emot att jag redan nu med några ord berör densamma, särskilt då den ju står i ett visst sammanhang med den redan föreliggande frågan om begränsning av arbetstiden ombord å svenska fartyg.

Även här har jag en anmärkning att göra beträffande själva propositionen eller tidpunkten för dess avlämnande. Man kan icke, herr talman, ändå underlåta att tycka, att det är bra egendomligt, att Kungl. Maj:t sammankallar en urtima riksdag och vid den urtima riksdagen finnes icke färdig en av de allra viktigaste propositionerna, som där skola behandlas. Ja, icke ens när det gått så långt som nu, att vi stå i remissdebatten, finnes den framlagd. Den lär, efter vad det sagts, komma att föreligga någon gång i början av nästa vecka. Det är ett observandum, som jag icke kunnat underlåta att göra, därför att det syntes mig i mycket hög grad anmärkningsvärt. Man vet följaktligen icke vad denna proposition innehåller. Men man kan naturligtvis utgå från, att några större förändringar icke komma att ske i det förslag, som var förelagt den

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

sista lagtima riksdagen. D. v. s. tidningarna ha ju haft att omförmåla en liten resumé över vad man därvidlag har att vänta, och det visar sig där, att Kungl. Maj:t böjt sig mycket snällt för de önskemål, som framställdes från andra kammaren i våras. Med andra ord, den ståndpunkt, Kungl. Maj:t intog och intagit i åtskilliga detaljfrågor förra riksdagen, intar den icke nu längre.

Jag skall emellertid icke tala om dessa detaljändringar. Jag ber bara att få hålla mig till vissa av de stora huvudsakerna.

En av de stora anmärkningar, som gjordes formellt mot den kungl. propositionen i våras, erinra sig nog herrarna alla var, att Kungl. Maj:t icke berett ämbetsverken, myndigheter och de korporationer, som skulle höras, erforderlig tid för att kunna avgiva ett verkligt uttömmande omdöme. Om jag minns rätt, hade kommerskollegium och socialstyrelsen endast något mer än en vecka på sig. Och somliga hade endast några få dagar. Nu hade man tänkt sig, att när propositionen skall fram till urtiman, så kommer Kungl. Maj:t att remittera frågan på nytt till dessa ämbetsverk och säga: nu mina herar, få ni en hel månad att fundera på detta och sedan komma med edert yttrande. Men jag har anledning att tro, att Kungl. Maj:t icke har gjort det. Jag skulle vara synnerligen glad, om jag i det fallet hade misstagit mig.

Det som efter min uppfattning talar så utomordentligt skarpt emot införelset av en genom lag fastställd begränsning av arbetstiden, är Sveriges förhållande till utlandet. Ett land, som har en industri, har ett näringsliv, kan helt enkelt icke i det fallet isolera sig från de mellanfolkliga förhållandena. Vi måste taga dem med i beräkningen, när vi bestämma och lagstifta om våra egna förhållanden. Här ha vi t. ex. upparbetat en stor exportindustri i vårt land. Tänker man sig, att på densamma sättas genom lagstiftning sådana bestämmelser, att dess produktion blir väsentligt fördyrad, under det att samma fördyrande icke äger rum i de länder, med vilka den har att upptaga tävlan, så är det alldeles klart, att vi komma i det fallet att bli handikapade. Och på samma sätt, mina herrar, är det beträffande den industri, som förarbetar sådana varor, vilka annars importerats till oss. Om den sättes i ett sådant läge, så blir förhållandet naturligen, att Sverige blir översvämmat med importerade varor, och den egna industrien kommer att lida därav.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet synes yttra i den bebådade kungl. propositionen, att vi äro så nära ett internationellt förverkligande av denna 8-timmarsdag som möjligt. Det är då med allra största förvåning man läser lagrådets uttalande, vilket nyss blivit offentliggjort, i vilket lagrådet om samma sak säger, att de stora industriländerna hittills undvikit att fatta beslut om genomförande för industrien i sin helhet och på viss tidpunkt av 8 timmars gemensam lagstadgad arbetstid. Dessa statsrådets och lagrådets uttalanden svära ju fullkomligt mot varandra. Och från våra debatter i våras erinrar jag mig synnerligen väl, att jag då hade att gendriva den uppfattning herr statsrådet redan då

uttalade i detta stycke. Det gläder mig att ha fått stöd av lagrådet, som betygar, att det uttalande jag då gjorde har full befo-genhet.

Men utom detta ha vi förhållandena inom vårt eget land. Jag är övertygad om att när civilministern framlägger denna proposition, så tänker han huvudsakligen på de stora industriverken, den stora verkstadsindustrien, men han sträcker icke ut tanken till att omfatta hela landet. Han tänker icke på hela den stora mängd av mindre industrier och av hantverkare, som förekomma i vårt land i en betydande omfattning och vilka, mina herrar, i väsentlig mån arbeta under likartade förhållanden med jordbruket snarare än under sådana förhållanden, som äga rum för den större verkstadsindustrien. Vill man nu i fortsättningen, som det är bebådadt och förekom i den sista propositionen och väl icke finnes någon anledning att vänta någon ändring i, att jordbruket och skogsbruket skall vara undantaget från denna lag, då kan man icke upprätthålla detta i längden. Ty om man låter 8-timmarsdagen omfatta all svensk industri, sålunda över denna lilla industri och hantverket på landet, så kommer den utan tvivel, mina herrar, förr eller senare och säkerligen ganska snart att omfatta även jordbruket.

Slutligen har jag alltjämt den uppfattningen, att det är olyckligt för ett land som vårt att genom lag fastställa en dylik arbetstidsbegränsning och detta i all synnerhet om icke de stora industri-länderna göra detsamma. Den bundenhet, som kommer att äga rum i ett land, vilket genom lag har fastställt saken, den äger icke rum i de länder, där man har det genom frivilliga avtal. Och om man hade det så, så skulle ju resultatet därav kunna bli, att man kunde mera nivellera ut saken och få den tillämpad på ett mera praktiskt sätt än denna stela bundenhet, som uppkommer om det är föreskrivet i en lag. Det skulle då kunna tillämpas i sådana industrier, där det vore av ett större behov påkallat, under det att det icke tillämpades i dem, där så icke vore fallet.

Slutligen vill jag endast med några ord vidröra — utan att ingå på något vidlyftigt resonemang om den saken — huruvida det kan vara klokt att just nu göra det. Jag har sökt utveckla detta i ett anförande i våras ganska utförligt, varför jag icke skall uppehålla herrarna mycket vid saken nu. Jag vill blott erinra om att det var dock ganska många allvarliga och varnande ord, som fälldes mot att just nu göra detta. Särskilt erinrar jag mig, att kommerskollegium talade om osäkerheten beträffande utlandets ställning och vådan och vidden av de stora ekonomiska riskerna av dessa åtgärder, vilka borde varna, sade kollegium, för ett brådstörtat avgörande. Det var ett litet uttryck, som jag särskilt fäste mig vid, vilket kommerskollegium då fällde, nämligen att tillfället är ur ekonomisk synpunkt det ogynnsammast möjliga för genomförande av den för övrigt i och för sig mycket önskvärda reformen. Nu finner man, att även lagrådet hyser mycket stora betänkligheter i denna del. Lagrådet säger, att det hade varit lyckligare, om denna reform blivit uppskjuten.

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.

(Forts.)

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Porta.)

Ja, mina herrar, de betänkligheter, som jag tidigare uttalat mot detta lagförslag, stå fullt så fast nu som de gjorde i våras. Jag har alltjämt den uppfattningen, att vi här äro inne på en mycket farlig väg. Tvärtom borde det ju nu gälla för oss att anspänna alla krafter för att utföra så mycket nyttigt arbete i vårt land som möjligt. Jag läste härom dagen bönedagsplakatet, kontrasignerat av en medlem av regeringen. Där stod det, att nu borde vi bygga upp, ej riva ned. Ja, mina herrar, det kan man tillämpa även på detta område. Här gäller synnerligen nu att bygga upp och icke att riva ned någonting genom införande av dylika bestämmelser.

De, som nu emellertid ha avgörandet i sin hand, är det liberala partiet. Det partiet har genom den reform, som införts i vårt riksdagsskick, avgörandet i sin hand. Det har blivit, vad det alltid sagt, att det ville vara och vad det nu verkligen är, tungan på vägen. Det kan avgöra saken här i riksdagen. Jag vill naturligen icke, såsom tillhörande ett annat parti, giva några goda råd åt det liberala partiet. Men om jag ändå skulle våga mig på det, så skulle jag vilja säga till herrarna tillhörande det liberala partiet: låt icke locka eder av civilministerns lättsinniga optimism. då han uttalar, att allting blir så bra; inför bara detta, så kommer ingenting att hända; det svarar han för; och då reder allting ut sig.

Det är ju klart, att när i en fråga som denna ett önskemål rör sig i en stor klass av medborgare, så förstår man, att man måste noggrant undersöka, huruvida möjligheter förefinnas att tillmötesgå en dylik önskan. Det är riktigt, att man söker bereda denna klass de gynnsammaste betingelser för utförandet av sitt arbete, som möjligt är. Men detta kan och bör dock aldrig få ske i den omfattning, att samhället kan taga någon skada av det. Och efter min uppfattning måste vi just nu söka hålla vår produktion uppe vid det allra högsta möjliga. Det är ett livsvillkor för konkurrensen och för att kunna bringa ned dyrtiden. Arbete är produktion. Ökad produktion betyder detsamma som framställande av mera varor. Och därmed ernås även billigare varor. Ett oriktigt beslut i denna fråga kan komma att bliva ödesdigert för vårt land.

Jag övergår slutligen till den tredje av de stora viktiga frågor, som här föreligga, nämligen den om *begränsning av värnpliktstiden* och därmed sammanhörande frågor. Som herrarna ha funnit, förekommer den i trenne kungl. propositioner.

Nu är det ju klart, att det stora världskrig, som pågått i många år, har medfört behov av förändringar i vår försvarsorganisation. Det är också klart, att följderna av detta världskrig ha medfört, att Sveriges militärpolitiska läge har blivit ändrat i en avsevärd grad. Det är då nödvändigt att ordna — särskilt gäller detta vad infanteriet beträffar — utbildning, organisation, utrustning och beväpning enligt de erfarenheter, som vunnits. Herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet ställer nu i utsikt, att man skall anställa en allmän försvarsutredning, och han förklarar, att tidpunkten härför nu snart torde vara inne. Ja, det är riktigt. Och det är med tillfredsställelse, som man bemärker det uttalandet. Men det är icke

med alldeles samma tillfredsställelse. som man finner, att departementschefen såsom mål för utredningen endast angiver en begränsning av våra försvarsanstalter, som sedan världskrigets upphörande har varit avsedd. Man får väl emellertid hoppas, att försvarsutredningen icke endast erhåller den negativa karaktären, den negativa uppgiften att begränsa våra försvarsanstalter, utan att den även skall taga hänsyn till huru dessa i själva verket skola vara inrättade. D. v. s. att den erhåller ett positivt uppdrag att ordna dem enligt erfarenheterna från det senaste världskriget, så att man icke endast erhåller ett så litet försvar som de förändrade förhållandena kunna anses medgiva, utan att man tillika erhåller ett efter våra förhållanden lämpligt och väl avpassat och tidsenligt försvar.

De nu föreliggande propositionerna avse, som vi funnit, endast den närmaste tiden. De borde därför icke behöva anses föregripa, vad som kommer därefter. Men icke desto mindre, mina herrar, komma de föreslagna åtgärderna att beröra vår krigsberedskap icke endast under själva övergångstiden utan även under en avsevärd tid därefter. Förslagen innebära en väsentligt försämrad utbildning av 1918 års klass. De innebära ävenledes beträffande infanteriet, trängen och intendenturtrupperna en väsentligt försämrad utbildning av 1919 års klass. Men det framgår därjämte ganska tydligt av den kungl. propositionen, att det är meningen att inställa årets regementsövningar. Därmed är man inne på någonting, som inverkar i högsta grad på utbildningen och krigsdugligheten hos befälet och underbefälet.

Det är emellertid icke blott angeläget att uppställa program för framtiden, utan det är lika angeläget att tillse, att de tillfälliga anordningar som vidtagas, göras så att de icke medföra skada för framtiden. Hans excellens statsministern har här en gång sistlidne vinter uttalat, att den definitiva utformningen av vårt försvar icke skulle ske, förrän man hade programmet för nationernas förbund klart. Man skulle icke uppdraga riktlinjerna för en revision, förrän vi ha någon kännedom om den nya ordning, som man antog och hoppades skulle komma i världen. Vad som nu sker här, är emellertid i viss mån ett föregripande av detta. För övrigt, mina herrar, nationernas förbund är icke klart ännu, och ingen vet, vad det kommer att medföra i det hänseende, som vi särskilt tala om. Skall det, under förutsättning att nationernas förbund kommer till stånd, bli en nedsättning av försvarsbördorna? Vet man det? Eller skall det endast bli en begränsning av de redan befintliga försvarsbördorna? Det sistnämnda torde kanske efter de uttalanden, som föreligga, vara det som för ögonblicket har den största sannolikheten för sig. För så vitt det icke till och med kommer att medföra på sina håll ökningar i försvarsbördorna. Man kan icke frigöra sig från att taga intryck av alla de uttalanden, som i de stora länderna, vilka varit stiftare av nationernas förbund, blivit fällda om ökningar t. ex. av sjöförsvaret i England. Man ser även, att i Amerika komma säkerligen ökningar att göras jämfört med vad som ägde rum före kriget. Man torde hava att räkna med att det på vissa platser blir

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.

(Forts.)

ökningar. I varje fall känner man icke för närvarande, vilka inskränkningar och begränsningar som kunna komma till stånd. Men även om ett nationernas förbund kommer till stånd, veta vi, vilka garantier det kommer att skapa för oss, för vår tillvaro och för möjligheterna att kunna bibehålla vår tillvaro som en nation? Vi ha väl ändå icke rätt att blunda för förhållandena i vår närhet, sådana de faktiskt äro? Ingen kan väl påstå, att fredliga förhållanden råda i det tyska riket eller kanske rättare de länder, som uppkommit på det forna ryska rikets område. Är för övrigt en lugn utveckling tryggad i de andra länderna? Jag tänker särskilt på Tyskland. Jag skall icke tala om förhållandena söder om Tyskland, därför att de ligga oss ju mera avlägset. Man skulle kunna åberopa, att man redan i Danmark och Norge vidtagit en del inskränkningar. Men sannerligen om det kan anses vara ägnat att ställa det tryggare för oss. Snarare skulle jag vilja säga, att det är tvärtom. De inskränkningar, som där gjorts, stärka icke vår ställning sådan den nu blivit och sådan den kanske kommer att bliva under den tid och den oro och de omvälvningar, som ägt rum och kanske komma att äga rum på andra sidan Östersjön. Sannerligen herr talman, är icke hela världen för närvarande så full av oro och så full av bekymmer och hela läget så oklart beträffande bildandet av folkens förbund och de förhållanden, som i samband därmed kunna komma till stånd beträffande dess tillkomst och verkningar, och situationen för övrigt i Europa för att icke säga hela världen stå oklar, att alla skäl tala för försiktighet och vaksamhet.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Mot slutet av lagtima riksdagen bereddes vi riksdagsmän tillfälle att erhålla en orienterande utredning rörande de sakkunnigas förslag om spannmålsregleringens avveckling. Denna utredning lämnades oss i ett synnerligen förtjänstfullt anförande av professor Sommarin. Jag sökte så mycket som möjligt sätta mig in i den ärade föredragarens tankegång och också att fatta detaljerna i allt vad han föredrog. Jag fann då först, att vad han särskilt betonade var, att det förslag, som de sakkunniga hade kommit med, finge ses i det ljus, att det endast var ett övergångsförslag och som skulle gälla för ett par år. Han erkände, att skulle det ha gällt för någon längre tid, så vore det absolut omöjligt, ty ingen produktion kunde på längden hållas uppe, om icke produktionskostnaderna ersattes producenten. Jag tror också, att det är en ekonomisk sanning, som man icke kan komma ifrån.

Jag erkänner gärna, att jag fann mig mycket tilltalad av den framställning, som professor Sommarin gav, då han särskilt understök, att för att få penningvärdet höjt och varuvärdet sänkt, så finge vi alla producenter i detta land bidra till det ändamålet. Och jag inser allt för väl, att det för oss jordbrukare också är en viktig sak att penningvärdet höjes gentemot varuvärdet, om vi över huvud taget någon gång skola producera någonting, som skall vara möjligt att exportera.

Man kan visserligen tvista om i vilken proportion man skall dela denna övergångsförlust mellan producenter och konsumenter eller, om staten nu uppträder som konsumenternas målsman, mellan producenterna och staten. Jag får säga, att den gamla metoden, när man skall garantera någonting: ja, vi taga olyckan lika hårt bada, den tilltalar mig. Men en förutsättning, för att man skall göra det, är naturligtvis de beräkningsgrunder och de detaljer i beräkningarna, som man går ut från för att klara upp, var man verkligen har produktionsförlusten och huru stor den blir. Jag kunde icke förstå något annat av det föredrag, som vi fingo höra här, än att meningen var, att det skulle vara den verkliga produktionskostnaden och det verkliga importvärdet på vetet, som man skulle lägga till grund, och sedan se, vad skillnaden mellan de där två summorna blir.

I den kungl. propositionen ligger det helt annorledes till. Där är räknat dels med tillbakagående statistik. Siffrorna äro ju riktiga i och för sig. Men jag undrar ändå, om de under nuvarande förhållanden kunna giva ett utslag, som kan passa just så att man kommer till ett någorlunda verkligt produktionsvärde. Däröfver skall jag emellertid icke tvista så synnerligen mycket. Men däremot finner jag åtskilliga av de detaljer, som ingå i dessa beräkningar, alldeles ohållbara, när det gäller praktiskt jordbruk.

Om jag t. ex. tager den detaljen, den konstgrödsel som skulle användas för denna veteodling, vart bär det då hän? Man räknar först med normal giva, och sedan tager man $\frac{1}{3}$ av denna normala giva. Och man hamnar i det synnerligen märkvärdiga, att man, där man producerar vete, skulle använda i runt tal 33 kg. chilesalpeter, 67 kg. kg. superfosfat och 33 kg. kali. Jag får verkligen säga, att jag förstår mig icke på om homöopati duger i medicinen, men sannerligen den duger i jordbruket. Det skulle väl bliva egendomligt, om dessa minimala mängder skulle strös ut. Ätminstone har jag aldrig hört, att någon veteodlare använder gödning på så sätt.

Denna sak får även sin belysning, om man ser på den mängd vete, som anses vara medeltalsskörd per hektar. Det är som bekant 19 deciton vete. Beräknar man äggvitehalten mycket lågt eller till 10 %, så blir det 190 kg. äggvita per hektar. Evalverar man detta åter till kväve efter den vanliga proportionen 6.25, så får man något öfver 30 kg. kväve, som sålunda tages bort ur jorden med dessa 19 deciton vete per hektar. Men om man skulle räkna med att till gödningen användes 33 kg. chilesalpeter, där kvävehalten är 15.5 %, så kommer man till omkring 5 kg. kväve. Huru man skall kunna inbilla jordbrukarna, att en dylik beräkning är någonting, som kunde så att säga motsvara en verklig normal kostnad för odling, det förstår jag sannerligen icke.

Jag skall här icke vidare uppehålla mig vid de andra posterna mera än då man beräknar räntekostnaden och på samma gång naturligtvis i vissa fall arrendekostnaden till ett fixt belopp av 76 kr. per hektar, och vidare då det gäller de rörliga sakerna vid ett jordbruk. kreatur, förlag, redskap o. d., där man har kommit upp till

Vid remiss
av bordlagda
propositioner
(Forts.)

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

att för en egendom på 25 hektar skulle det klaras upp med en summa av 6,250 kr. Mer blir det icke plats för med de här gjorda beräkningarna. Det är alldeles tydligt, att det är rena rama omöjligheten.

Jag är verkligen icke den, som fäster mig vid småsaker och räknar på öret, men när man har funnit, att alla dessa beräkningar, som äro intagna i den kungl. propositionen, endast måste hava haft ett enda ändamål: att bringa ned normalpriset till det allra lägsta, då är det icke riktigt i sin ordning, om man säger till jordbrukarna, att de skola med glidtullar dela den halva förlusten, om sådan tilläventyrs uppstår.

Kommer man sedan till de fem procenten som man skulle avdraga, så har jag icke kunnat läsa ut precis detsamma ur förslaget som den föregående ärade talaren, utan det skulle visst vara meningen, att det kunde uppstå ett fall på 5 %, från det resp. beräkningar gjordes, tills säden levererades. Det gäller icke hela tiden, utan skulle räknas successivt. Då har jag svårt att tro, att det kommer att inträffa under alla förhållanden, och, just som den föregående talaren påpekat, synes det åtminstone icke inträffa ifråga om kostnaderna för den mänskliga arbetskraften. Jag skulle anse det synnerligen olyckligt, om det inträffade på denna punkt. Men under alla förhållanden, om det blir dyrare eller billigare, skulle de fem procenten avdragas.

Till sist kommer man in på maximibegränsningen till 3.70. Vad är rätteligen hela förslaget tillkommet för? Jo, såvitt jag fattat det rätt, skulle detta förslag vara tillkommet därför, att om det skulle gå riktigt olyckligt och bli ett oerhört stort prisfall, skulle dessa glidtullar verka så mycket, att de skulle kunna hindra oss jordbrukare från att drabbas av en ekonomisk kris. Det trodde jag verkligen skulle vara avsikten med förslaget ifråga om oss jordbrukare. Att det även skulle tjäna ett annat ändamål, nämligen att söka hålla produktionen uppe, är naturligt. Men för jordbrukarnas vidkommande förmodar jag, att ändamålet var det som jag nyss nämnde. Kan man säga, att det finns verklig sannolikhet för att något dylikt kan inträffa? Det är naturligtvis omöjligt att på förhand kunna säga, men en sak ha åtminstone vi gamla jordbrukare fått lära oss, och det är, att det kan uppstå synnerligen svåra fall. På 1880-talet gällde det importen från Ryssland. Skulle nu förhållandena där klara upp sig, så att en sådan import, som detta förslag har avseende på, skulle kunna komma igång därifrån, så skulle, såvitt jag förstår, icke frakterna komma att betyda så mycket. Men då står en sak synnerligen hotande för oss, nämligen valutakursen. Att rubelvärdet kommer att förbättras från sin nuvarande ställning, om ordnade förhållanden inträda, är väl antagligt, men det vill väl mycket till, innan rubeln intager den position som den hade före kriget. Dessa valutaförhållandens inverkan vid utlandets konkurrens men svensk produktion kan bli mycket olyckligare, än vad man tänkte sig, när man åsatte tullarna. Jag tror, att när tullarna åsattes, så reflekterade man icke mycket över vad detta kunde komma

att betyda. Jag tror emellertid, att den största eventuella faran för ett oerhört prisfall ligger just på denna punkt.

Jag skulle här kunna taga fram åtskilliga siffror och beräkna förlusterna för jordbrukarna vid ett prisfall på det importerade vetet ned till olika prislägen, men som jag vet, att kammarens ledamöter icke just äro så intresserade av att höra siffror, skall jag underlåta detta.

Nu är det bärande i hela detta spörsmål detta: har verkligen svenska staten något intresse av att produktionen av brödsäd inom vårt land icke sjunker alltför mycket och blir alltför obetydlig? Det är på den punkten som denna fråga helt och hållet står och faller. Finnes den tanken verkligen kvar, är det allvar, att man från statsmakternas sida önskar hålla denna produktion uppe åtminstone under denna övergångstid, under dessa två år, medan man hinner reda upp förhållandena, då tror jag, att man icke borde sökt så mycket på allt sätt driva ned beräkningarna på konstlad väg. Jag har därmed icke sagt, att de statistiska siffrorna icke äro rätta. Men man kan välja statistik som icke motsvarar det praktiska behov som föreligger. Jag måste verkligen som lantman säga, att jag är beredd på, att vi under dessa förhållanden få göra uppoffringar och uppfylla våra skyldigheter, och det har jag sagt förut. Men då man framhöll för oss, att vi borde vara solidariska med det övriga folket, då tillät jag mig anmärka, att när bladet vände sig, så hade vi rätt att fordra solidaritet tillbaka. Framför allt skulle det väcka förtroende hos oss jordbrukare, om man för framtiden ville gå fram på den väg som statsmakterna anvisat. Då tror jag, att det är ytterst nödvändigt, att allt som framlägges står så nära verkligheten som möjligt och att man icke använder så mycket algebraformler vid dessa uträkningar, ty det kommer icke att stå i hög kurs hos Sveriges jordbrukare.

Om man nu skall taga ut några detaljer ur dessa två kungl. propositioner, då tillåter jag mig peka på en detalj i den ena propositionen. Det gäller här kvarnarna, och det är det sammanmalda rågmjölet det är fråga om. I den beräkning som där är uppställd upptages malningslönen till kr. 2.50 per 100 kg. jämte 5 % vikt förlust. När det gäller en dylik detalj är man icke så noga med beräkningarna. Jag klandrar det icke i och för sig. I detta stora förslag hava naturligtvis icke alla detaljer blivit så väl avvägda. Jag framhåller det blott som ett exempel att ställa upp till jämförelse med hur man handskas med detaljerna, när det gäller jordbrukarna.

Såsom jordbrukare och representant för jordbrukarna vill jag göra det uttalandet, att vill man rakt på sak rikta en vädjan till oss, att vi skola göra vårt yttersta, och vill man framhålla, att man vill göra något för oss, om det skulle bli alltför kritiskt, är det av synnerlig vikt, att man gör det på ett sådant sätt, att jordbrukarna kunna tro, att man icke med avsikt har ställt alla beräkningar så, att de bliva till jordbrukarnas nackdel, ty då vinner man aldrig det målet, om man nu föresatt sig att nå det, att det svenska jordbruket skall göra sitt yttersta för att tjäna sitt land.

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.

(Forts.)

Herr Månsson i Hagaström: Den proposition, som jag kommer att hålla mig till, nämligen den om glid tullarna, måste man säga, är så dåligt skriven, att vore det en kammare, som vore mera ärekär, och hade vi ett parlamentariskt system av det slag, som jag alltid hållit på, d. v. s. ett sådant system, att när ministern lämnar oss för att ingå i kansliet, hava vi icke med honom att göra som partimedlem — på hans papper skola vi se, avslå allt vad vi icke tycka om, taga det vi tycka om, vare sig det är herr Vennerström eller herr Lindman, ty hans partiställning angår oss icke, endast de förslag han kommer med — hade vi ett sådant parlamentariskt system i stället för det, som vi nu ha och som innebär, att när en man går in i kansliet, sätter han en ring i näsen på varenda medlem i sitt parti, så att han blott behöver trycka på en knapp, så nicka alla, hade vi, säger jag, ett sådant system som jag förordat i motsats till det sistnämnda, så skulle kammaren utan vidare visa denna proposition ifrån sig. Den är helt enkelt en oförskämhet mot kammaren i sin formulering. Jag syftar icke på yrkandet utan på propositionens tekniska utformning.

Redan i fjol, när det inom departementet pågick en sakkunnigutredning i fråga om den statliga spannmålsregleringens avveckling, skrev man ett betänkande — som kammarens ledamöter aldrig fingo se. Genom riksgäldskontorets försorg erhöj jag det, men jag undrar, hur många av kammarens ledamöter, som hava erhållit detta. Det är säkerligen icke mer än 10 %. Det kan också göra detsamma, ty det var, som den föregående talaren antydde, så skrivet i algebraformler, att det var i alla fall oläsligt för $\frac{9}{10}$ av kammarens ledamöter. När man för övrigt sysslar med statistik i detalj och ofta i denna väg bedriver något som Strindberg på sin tid kallade knappologi ända in i yttersta detaljer, då synes det mig, att man skulle kunna offra så pass mycket arbete på en så viktig sak, att man kommer fram med en proposition, som vore läsbar för alla kammarens medlemmar, men det är icke denna proposition.

Vad skulle man kunna vänta av en så viktig proposition? Man skulle kunna vänta att erhålla en oavbruten jämförelse av jordbrukets utveckling under till exempel 10 år emellan vårt land och en del andra länder runt omkring oss. Ingenting av detta förekommer ens för vårt lands vidkommande. Man tager blott en tioårsperiod och hugger ett föga fastslaget fantasipris, och på detta pris bygger man produktionskostnadsberäkningarna.

Jag refererade häromdagen sakkunnigbetänkandet för ett par danska bönder i en järnvägskupé och resonerade med dem om glid tullarna. Den ene av dem avbröt till sist vårt samtal med orden: »det synes, naar de svenske kommer; de kladder ikke». Det kan man också säga om detta förslag, att man icke kladdat bort det på smådetaljer. Man hugger till duktigt i sina beräkningar, och så får man fram en nått summa. Det enda som jag kan läsa ut av verkliga arbetsprisberäkningar i propositionen är dock på ett ställe. Det är i propositionen nr 2, bilaga 1, sista raderna, där det heter, att om

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

arbetskostnaderna i framtiden sjunka 10 %, så sjunka produktionskostnaderna med kr. 1,54 per deciton för vete och kr. 1,44 per deciton för råg, d. v. s. det skulle i lyckligaste fall bli ett öre per kilogram vete och ett öre per kilogram råg, som priset skulle förbilligas med, om arbetsprisen sjönke med 10 %. Då är det lätt att räkna ut, att råg och vete skulle bli 10 öre per kilogram billigare, om arbetskostnaderna sjönke till 0. På det sättet förhåller det sig med produktionskostnadsberäkningarna. Jag skall emellertid icke ingå närmare på dem. Vi komma säkerligen att syna dem och tala om dem uppe i utskottet, hur forcerat och brådslande det än säges, att arbetet skall bli däruppe, och när vi komma tillbaka med betänkandet från utskottet, hoppas jag, att man skall något så när ha hunnit med en reservation, ty en sådan kommer väl, i vilken man skall syna dessa enskilda detaljer, hur brådslande det än är. Ty bråttom är det; om vi icke före ett visst datum i denna månad ha antagit glidullarna, veta vi allesamman, att vetet, rågen och kornet förlora sin grobarhet, och sedan är jordbruket förlorat här i landet.

Den eviga jämmern om att jordbruket går under, om man icke får så och så mycket mera betalt och fastlåsta priser här i landet, ha vi nu hört ett par, tre år, och vi komma nog att få höra den fortfarande. Jag vill då blott visa på att i grannlandet Danmark har man icke haft på långt när så höga priser som här, och ändå visa taxeringarna, att de danska jordbrukarna av alla klasser, godsägare, gårdsmän, husmän och mindre jordbrukare, gått framåt ända därhän, att de nästan fördubblat sin förmögenhet per huvud. 1915 hade vi något så när lika priser i Danmark och Sverige. I Danmark hade man då ett pris av 21,50 kronor för vete och 19,50 kronor för råg per deciton. Den gången hade vi ett pris av 22,50 kronor på vete och 21 kronor på råg. Sedermera har, såsom vi veta, undan för undan en förskjutning ägt rum därhän, att när vi under sista året haft garanterade priser på båda hållen, ha danskarna för en del av sin brödsädsskörd icke haft någon garanti alls och för större delen av den haft ett pris av 26 kronor per 100 kg., ha vi i praktiken haft över 40 kronor — 40,40 kronor vill jag minnas — för vete. Om jag jämför de minimipriser, som svenska riksdagen på sin tid voterade, med de priser, som Danmark haft under sista konsumtionsåret, finner jag av en tabell hämtad ur den svenska folkushållningens tidning, att de svenska konsumenterna för den spannmål, som de ha köpt under konsumtionsåret 1917—1918 och som utgör 313,000 ton, betalt icke mindre än 40,501,000 kronor mer än de skulle ha betalt med de danska priserna. Man kan fråga, om det danska jordbruket gått under med dessa lägre priser. Nej, visst icke; vart man kommer i Danmark, på Fyen, Langeland, Låland, i Jylland, på Själland, överallt ser man utmärkta skördar, väl vårdade åkrar och väl hållna gårdar. De danska jordbruksutställningarna visa en utomordentlig kreatursstock, tabellerna rörande kreaturens mjölkningsmängd o. s. v. visa också, att där i landet icke är tal om ett döende jordbruk.

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

Här ser jag framför mig en del bröd från Danmark, som jag vill jämföra med brödet här i Stockholm. Det är nu 14 dagar gammalt. Här är ett 2 kilogramms grovt bröd, som i Danmark kostar 42 öre. Det anses där som ett sådant oerhört pris, att man nästan hotar att göra uppror med anledning därav och att man vill höja ett 4 kilogramms bröd till 83 öre, är föremål för ofantliga debatter inom den danska pressen. Alltså betalar man efter denna höjning av priset i Danmark 21 öre för 1 kg. grovt bröd. Här i vårt land åter har jag köpt ett sådant här grovt bröd för 1 krona 20 öre för 1,300 gram eller 92 öre per kilogram, mer än fyra gånger Danmarks pris. Här ha vi till exempel ett danskt bröd, innehållande 1,250 gram siktmjöl till 50 öre. Jag frågar: vem av herrarna kan här gå ut och uppdriva ett sådant bröd för dubbla priset? Jag har här ett bröd, innehållande siktmjöl, vilket väger 1,375 gram, till 42 öre, samma pris som det grova brödet på 2 kg. Vad angår franska bröd, så vill jag här visa ett svenskt och ett danskt sådant bröd. Det danska brödet väger 300 gram och kostar 28 öre eller 93 öre per kilogram, det svenska väger 325 gram och kostar 50 öre eller en krona och 58 öre per kilogram. Det danska är 14 dagar gammalt, det svenska är sedan i går. Om man skär itu det svenska, finner man, att det är icke något annat än vetemjöl — ofta dåligt sådant — och vatten. Om man skär itu det danska brödet, är det att märka, att det innehåller mjölk och även andra ingredienser, som gör det värdefullare. Jag skall icke ingå på frågan om det finare brödet. Ett sådant bröd kallas i Danmark bierkes, det är om 300 gram, innehållande söt mjölk och grädde och kostar i Danmark 33 öre eller kr. 1,10 per kilogram. Här är ett russinbröd som väger 150 gram och kostar 20 öre eller kr. 1,33 per kilogram. Det är emellertid ingenting att tala om, ty det är bröd, som vi icke ha någon motsvarighet till här.

Jag anför detta blott som exempel på att vi ha bredvid oss ett jordbruksland, där man kan hålla folket med ett smakligt, billigt bröd, visserligen ofantligt dyrt för deras vanor och förhållanden men ofantligt billigt för våra ögon, så billigt, att när man kommer hit från Danmark och ser på priserna här, svartnar det för ögonen och man tycker, att man kommit in i ett fullkomligt hungerland. Varpå beror detta? När jag ser danskarnas frodiga grödor och väl odlade jord och deras präktiga kor; när man går på dessa väldiga utställningar, där det är nästan oöverskådliga fält täckta med kreatur, som mjölka 3,500 och upp till närmare 5,000 kg. mjölk per år, varpå beror detta i ett land, där man inga tullar har och icke haft några sådana? Det finns ett svar, det är *arbete*. Här kräver man, att jorden skall föda *ägaren*, där kräver man, att jorden skall föda *brukaren*. När man på de ställen i Danmark, där bönderna komma tillsammans, på Själland eller på det rika och aristokratiska Fyen, ser 8, 10 tusen bönder samlade på ett dyrskue, vilka bönder nog äro lika rika som de svenska och vilkas döttrar äro nog så eleganta klädda, så finner man i alla fall, att alla på sina händer och sin

kropp bära märken av att de arbeta. Här växer det upp i vårt land en kapitalistklass, den farligaste av alla. Det är icke den, som sitter på banker och redarekontor o. s. v., som nog får arbeta för sig, utan den, som sitter hemma i jordbrukar- och arbetarhem och låter far och mor slita för sig och lever på deras arbete eller kräver att få leva herrskap på några tunnland jord utan att göra något. Jag vill icke säga, att detta drabbar alla Sveriges unga jordbrukardöttrar och jordbrukarsöner, men det träffar en allt för stor procent, och när vi vända oss mot kapitalismen, måste vi särskilt kraftigt vända oss emot den i deras gestalt, ty de äro de farligaste av alla.

Under alla andra olyckstider, som vårt land varit ute för, har man vidtagit anstalter för att snarast möjligt vrida det hela åter i normala gängor. Jag har i min bänk här en bok, innehållande priserna här i Norden på en hel del varor för varje år från 1600 och fram till närvarande tid. Sedan under olycksåret 1709 priset på en tunna råg sprungit upp från 7,54 kronor till 14,52 kronor, dröjde det icke längre än till året därefter, förrän man sökte vidtaga anstalter för att avhjälpa nöden, och man var åter nere i 8,66 kronor, och året därpå var priset 5,85 kronor. Nu åter börjar man gå en annan väg, nu är det icke några herrar av godsägarklassen, som bilda rikens råd, nu är det liberaler, frisinna och socialdemokrater, av vilka en del förkunna, att »det kommande året skall bli ett övergångsår till socialiseringen». Att taga av de fattiga och giva åt de rika är ju också en socialisering, men den vill jag icke vara med om.

Man kan egentligen vara rätt kortfattad här. Man kan blott kasta fram en enda paroll, och den lyder: bort med hela skojet! Ty det är skoj. Om det är så, som man säger här, att det svenska jordbruket behöver understöd; om det otroliga inträffar, att de, som äga Sveriges jord, behöva understöd från de fattiga, som ingen jord hava, då äro spannmålstullarna den mest tokiga understödsform man kan tänka sig. Ty skola vi understödja jordbruket, måste jordbruksministern komma fram med en ny proposition, vari kräves, att den, som har den sämsta och magraste jorden, de mest steniga åkrarna, är gammal och sjuk, har många barn att försörja, skall hava *högsta* understödet; sedan skall understödet minskas efter hand, i den mån som vederbörande har bättre jord, till dess det vänder sig, så att den, som har mycket jord och fet jord, är stark och ung och duktig, skall betala sina olyckliga bröder understöd. En sådan proposition skulle jag kunna vara med om att understödja, ehuru jag finner även den vara bedrövlig, men att understödja en sådan här proposition, det kan jag ej.

Här kommer man och begär, att en bonde som skördar till exempel ett deciton vete skall hava högst 3 kronor 70 öre om året i understöd, — ja, det vore något att komma med nere i Småland och i västra delarna av Kalmar län, där man får odla jorden med hacka och spade och icke kommer fram mellan stenarna med harv, som till exempel i Kristdala socken! Det är något att peka på för en småbrukare, att få 3 kronor 70 öre för en deciton vete, som han säljer! Den som har 10 deciton skulle få 37 kronor i understöd, den som har 100 deciton

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.

(Forts.)

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.

(Forts.)

att sälja 370 kronor o. s. v., o. s. v. — alltså: ju mera han har att sälja, ju vidsträcktare gård, ju större jordbruk, dess mera understöd, och tvärtom; ju sämre gård, ju mindre jordbruk, ju strängare arbete, dess mindre understöd skall han hava, tills han kommer under gränsen, då han är så fattig, att han har råd att ge de rika godsägarna understöd! En sådan form för understöd till jordbruket har man drivit här i landet i nära 40 år, och nu komma allvarsamma människor från en regering med sakkunniga bakom sig och vill lura oss att gå med på en sådan galenskap en gång till! Ja, så göra »de sakkunniga» på ett område, hur ser det ut på andra? Nej, skall det vara understöd för jordbruket, så skall den fattige jordbrukaren hava mest understöd, den välbärgade intet, och den rike jordbrukaren skall ge den fattige understöd. En sådan form måste vi då utarbeta men icke denna, som möjligtvis skulle kunna tänkas vara gjord för Simplicissimus i München, där man spottar människorna i synen för deras dumhet, men icke vara gjord här i kansliet. Det är en fullkomlig parodi på understödsform.

Dem som tala här om, att man skall hålla produktionen uppe, skall jag icke för denna gång bevärdiga med ett svar. Danmarks och Sveriges statistik äro tillgängliga i varje fall här i Stockholm för varje svensk medborgare. Det bör icke kosta mer än en halv timmes arbete att bli klar på den saken var och hur tullarna verka i detta avseende. Men däremot skall jag be att få yrka, att vi i riksdagen, som icke vilja vara med om detta gyckelspel längre, komma överens om att nu säga stopp, komma överens om att nu måste vi arbeta på avslag å denna proposition och alla liknande i framtiden, komma överens om att de gamla partibildningarna icke hålla längre, utan att här måste bliva nya partibildningar emellan dem, som på det mest gyckelaktiga sätt komma och kräva understöd till de rika av de allra fattigaste i landet, och skilja emellan dem och oss, som säga, att den som är så väl situerad, att han har 50 eller 100 tunnland god jord, får i herrans namn föda sig själv liksom de, som hava ett eller två tunnland eller intet tunnland.

Det kommer nog att bli hårda strider i riksdagen och i det politiska livet om detta. Jag kan icke se annat, än att de som vilja gälla för att vara folkets talesmän och representanter för de breda lagren, de må nu gå ut till folket, gå ut från denna regering, gå ut från kanslihuset samt återigen gå i spetsen för dem, som vilja kämpa för ordning och reda här i landet och arbeta för att man må komma ut ur olycksperioden, så att vi må få sänkta livsmedelspris. Ty med höga livsmedelspris är det för mig intet tvivel om, att vårt jordbruk kommer att mer och mer bli offer för jobberi, som höjer gårdarnas pris och kastar kommande generationer av jordbrukare i allt djupare och djupare skuld. Det kommer vidare att lända till utarmning av arbetarhemmen mer än som är behöfligt, det kommer att framtvunga häftiga lönestrider, och de i sin tur resultera i att våra varor bli osäljbara på världsmarknaden, och att vi sedan allesammans komma att stå inför en krasch och hamna i en återvändsgränd, där olyckan kommer att ramla över oss. I tid må vi tänka på att allesammans arbeta icke

för att låsa fast de nu höga levnadsförhållandena utan för att sänka dem!

Ännu en sak skulle jag vidare vilja säga. Det är, att man måste här i landet kraftigare än hittills se upp med det oskäligen ocker, som äger rum från mellanhänderna. Det är alldeles fruktansvärt. När man kommer till exempel från en dansk järnvägsrestaurang och till en svensk för att intaga en måltid och man jämför prisen, så förstår man icke varför priserna ovillkorligen skola vara 150 à 200 % högre i den svenska järnvägsvagnen eller stationen än i den danska med mycket bättre mat och långt elegantare servering, man förstår icke, varför i alla fall en vara kan serveras i Danmark på en guldkrog till samma pris, som gälla här hemma i en hökarbod, man förstår över huvud icke, säger jag, varför en massa människor få arrangera sig på att formligen suga ut både producenter och konsumenter, på det sätt, som sker både här i Stockholm och i andra städer.

Herr R ä f: Jag skall endast be att få säga några få ord om de framlagda propositionerna, och skall icke det allra minsta inlåta mig på något svar till den senaste talaren; och jag skall dessutom hålla mig strängt till mina anteckningar, på det att jag icke må bliva för vidlyftig och icke påbördas hava sagt något som jag icke sagt.

Går man noggrant igenom de båda föreliggande propositionerna, i första rummet nr 1, och studerar den något så när grundligt — och det har man möjligen tid att göra, då det icke avlämnats flera propositioner än vad händelsen är vid denna urtima riksdag — så får man det intrycket, att ju längre saken bearbetats hos myndigheterna dess ogynnsammare har det blivit för den angelägenhet, som ursprungligen stod i *främsta rummet*, nämligen spannmålsodlarsintresset. Lyckligtvis har det varit mycket »kort tid» bestämd för alla, som haft att avgiva utlåtanden uti ifrågavarande sak. Annars hade man väl arbetat bort varje som helst spår av skydd för spannmålsodlingen. Nu står dock åtminstone till synes något kvar — hur mycket det kan vara värt må var och en själv se efter.

Den 30 januari 1919 ansåg t. o. m. *folkhushållningskommissionen*, vilket icke vill säga litet, att frågan skulle ses »främst ur lantmannaeconomiska synpunkter», och detta var naturligtvis en mycket riktig synpunkt. Den 31 i samma månad uttalar *Sveriges allmänna lantbrukssällskap* sig i frågan så, att den ansåg, att den inhemska spannmålsodlingen borde »ökas». Det var också en riktig syn på saken, och det hade varit gott, om man behållit en sådan syn allt genom.

Den 30 april säga de *sakkunniga* huvuduppgiften vara att *trygga* landets minimibehov av brödsäd under de vanskliga *övergångsåren* — också en mycket riktig synpunkt — och den 9 maj säger *lantbruksstyrelsen* det vara nödvändigt att betrygga brödsädsodlingen gentemot fodersädsodlingen samt rekommenderar därför ett tullskydd, »som i viss mån blir *effektivt* och *mera effektivt ju mera importpriset sjunker*». Hade man bibehållit en sådan synpunkt, så

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

hade man icke stått där man nu står, och man skulle antagligen icke komma till det resultat, som man till äventyrs kommer till nu.

Men nu börjar det komma in ett nytt moment i förhandlingarna, och den vänstra handen börjar att fråga vad den högra handen egentligen tar sig till. Det blir en dragkamp under förhandlingarnas gång. Nu gäller det att *nedsetta* priset på spannmål »för att minska vår exportindustris svårigheter» och att »industriens kostnader för arbetskraft må kunna reduceras». Nu tar man teoretici till hjälp och kastar upp det projektet, att sädesodlingen under tiden den 1 juni 1920 till den 31 maj 1922 icke skall ha större nettobehållning än den hade tiden 1904—1913. Och hur stor nettobehållning hade man under denna period? Jo, så stor, att den »nätt och jämnt» torde hava täckt jordbrukets genomsnittliga produktionskostnader. Då jag citerar detta, nämligen att man borde komma till att den »nätt och jämnt» skulle täcka kostnaderna för jordbruket ifråga, har jag tagit det direkt från en av utredningsmännen. Men det tyckes i verkligheten hava varit sämre än så under perioden 1904—1913. Ty oaktat åkerarealen under denna period ökades med 91,000 har, så var det så långt ifrån, att jordbrukaren fann det lönande att beså en motsvarande areal med spannmål, att han *tvärtom* såg sig nödsakad indraga något över 7,000 har av sin gamla åker från sådan säd och i stället använda den till foderväxter och dylikt. Där har man utgångspunkten för hela det resonemang, som sedermera kommer och varpå den kungl. propositionen väsentligen grundar sig.

Men man tyckes icke ens vara nöjd med en sådan utgångspunkt för att »trygga landets behov av spannmål». Man tillerkänner spannmålsodlarintresset ej heller något till de högre skatterna, till räntor på det kapital, som ligger över kapitalvärdet 1904—1913 å jorden, i byggnader samt levande och döda inventarier, intet till att betäcka arrendeförhöjningar med, intet att hjälpa upp jordens växtkraft med och knappt till dess underhåll, ingalunda *de* dagsverkspriser, som *numera* äro gällande, ingenting för utsädesprisens stegring m. m. Man vill göra det sämre 1920—22 än 1904—13, då man i alla fall nödgades *inskränka* sädesodlingen. Det må jag säga är också ett sätt att försöka *upphjälpa* sädesodlingen i vårt land!

Det tullskydd sädesodlingen hade 1904—13 beskär man dessutom på allehanda sätt och av vad som *möjligen* blir kvar får sädesodlingen *hälften* av högst 3 kronor 70 öre pr 100 kvm. Däremot blir det ingen halvering av, då jordbruket skall betala industriens produkter. Nej, ograverade skyddstullar upp till 10, 15, 25, ja ända upp till 150 kronor och däröver per 100 kilogram på de förnödenheter jordbruket måste anskaffa.

Ja, detta och mycket mera är vad jag kunnat utläsa ur de kungl. propositionerna. Jag rekommenderar vad jag sålunda sagt i välvillig hägkomst hos det utskott, som får med saken att göra.

Likavisst som spannmålsodlarfrågan är en livsmedelsfråga, kan den också bliva en *livsfråga* för hela svenska folket. Det hava vi nog samt fått erfara under de senaste åren. Det må vara oss nog, om

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

vi under dessa år hava nödgats se de oändliga köerna av arbetarehustrur och barn stå i köld och svält och vänta på sin ranson, om vi också icke genom nya riksdagsbeslut skola riskera något sådant beträffande vårt i alla fall *allra billigaste födoämne, spannmålet*. Det är nämligen konstaterat i den kungl. propositionen och de utredningar som följer den, att spannmål i allt fall är allra billigast av samtliga födoämnen.

Ansvarer för något sådant har jag med dessa ord, herr talman, velat avbörda mig.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet *Petersson*: Herr talman! Det vore ju önskvärt, om man kunde återföra debatten till ett sådant plan, att man kunde betrakta och bedöma det föreliggande förslaget med åtminstone något nyktrare och mera objektiv syn än den, som har kommit fram särskilt från en talare, som för en stund sedan hade ordet. Jag skulle gärna önska att försöka återföra debatten på ett sådant plan.

Jag vill då genast från början fästa kammarens uppmärksamhet vid vad som egentligen är syftet med det föreliggande förslaget i vad det avser de åtgärder, som äro föreslagna för tiden efter minimiprisens upphörande. Mot den första delen av förslaget, vilken avser ordnandet av förhållandena under tiden dessförinnan, d. v. s. så länge minimiprisen vara, mot den delen av förslaget har jag icke hört, att någon här i kammaren haft något att invända. Nå, vad avser då detta förslag, som rör tiden *efter* minimiprisens upphörande? Ja, icke är ändamålet det — det vill jag genast säga till herr *Lindman* och dem, som följa i hans spår — icke är ändamålet det att söka bibehålla de nu under krigstiden uppdrivna ovanligt höga prisen alldeles oberoende av, vilka priser, som än kunna komma att hädanefter råda på världsmarknaden. Avsikten är icke att söka förhindra ett prisfall, som ur alla synpunkter, även från jordbrukarnas, är önskvärt. Nej, ändamålet är endast att mildra verkningarna för jordbrukets vidkommande, för den händelse ett hastigt och mycket starkt prisfall skulle inträffa. Men avsikten är samtidigt också att söka bidra till att trygga brödsädsodlingen i en omfattning, som är önskvärd och nödvändig för landet. Jag vill framhålla, att båda dessa syften ju äro betydelsefulla statsintressen — herr *Fabian Månsson* må säga, vad han vill om den saken.

Men det gäller naturligtvis här som i så många andra fall att avväga dessa intressen och de åtgärder, som föreslås för att främja het vid vad som egentligen är syftet med det föreliggande förslaget jordbruket, att avväga dem mot andra intressen, som också kunna vara väl så vitala och betydelsefulla, samt tillse, att man icke vidtar sådana åtgärder, som till äventyrs kunna för samhället i dess helhet vara till skada. Och jag ber, att kammaren ville tilltro regeringen, att den söker se på samhället i dess helhet och icke ensidigt lägger sina förslag så, att den därmed avser att trygga endast en viss klass av medborgare, en viss kategori, med bortseende av

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.

(Forts.)

vilka följder, som än kunna uppstå därav för en annan samhällsklass.

Vill man nu bedöma det föreliggande förslaget och särskilt den del av förslaget, om vilken vi nu tala, ur denna synpunkt, då håller jag åtminstone före, att den kritik, som här från olika håll har riktats mot förslaget och från så diametralt motsatta utgångspunkter och uppfattningar, som här skett, är skäligen omotiverad. Ja, jag vill rent av säga, att denna kritik bestyrker och bekräftar den uppfattningen hos mig, att regeringen vid övervägandet av och framläggandet av detta förslag verkligen råkat det rätta och verkligen lyckats utarbeta ett förslag, som kan vara till gagn för hela samhället. Herr Lindman är missnöjd, och herr Lindman är väl i allmänhet missnöjd med allt, som han icke själv utträttat, allt, som icke är hans eget verk. Och om herr Lindman hade förklarat sin varma anslutning till det föreliggande förslaget, så kunde det verkligen förefunnits skäl att undra på, om man icke kommit in på någon oriktig väg. Och jag vill säga precis detsamma om herr Fabian Månssons kritik och hans ståndpunkt. Om herr Fabian Månsson i denna fråga — jag betonar det, i denna fråga — hade stigit upp och ropat bravo åt detta förslag och med sitt fullaste och varmaste hjärta förklarat sig kunna ansluta sig till detsamma, så undrar jag, om icke förslaget varit fullständigt på avvägar.

Här klagas man å ena sidan ifrån det mera extrema hållet över att jordbruket genom detta förslag får alldeles för litet, uppåt väggarna för litet. Man släpper, säger herr Lindman, allt, vad man har gjort för brödsädsodlingens stimulerande och höjande, allt detta släpper man nu. Man har satt målet mycket, mycket för lågt, säger han. Å andra sidan talar man om, att det här är något slags fattigunderstöd o. s. v., som är alldeles oberättigat. Man för debatten in på ett helt annat plan än den bör ligga. Man drar upp den stora striden om frihandel eller protektionism, ehuru tidpunkten — det kunna vi vara överens om — icke alls är lämplig för att taga upp den stora principfrågan till debatt. När nu herr Lindman säger, att allt, vad man här kostat på för att höja produktionen av spannmål, det är man nu beredd att släppa, så förstår jag icke, vad herr Lindman med det resonemanget avser. Icke var det väl herr Lindmans mening, när han för två år sedan var med om att fastställa minimiprisen, att dessa minimipris skulle gälla för eviga tider. Detta var åtminstone icke min avsikt, när jag tillstyrkte och kontrasignerade detta. Avsikten med förslaget var helt enkelt att under den då rådande avstängningstiden, då landet var hänvisat till vad det självt kunde producera, söka i största möjliga grad få brödsädsodlingen, även på annan näringsproduktions bekostnad, utvidgad och stimulerad. Men icke var avsikten, att man genom statsmakternas ingripande skulle för all framtid hålla uppe ett ovanligt högt pris för att därigenom i fortsättningen kunna uppehålla en kanske i viss mån onaturligt stor brödsädsodling — icke onaturligt stor ur den synpunkten, att denna brödsäd icke skulle kunna konsumeras i landet, ty dit hava vi icke kommit ännu, men ur den synpunkten, att

det kanske kunde vara ekonomiskt riktigt att använda en del av jorden även för annan odling. Nej, avsikten med dessa pris var temporär: att under den då rådande avstängningen göra, vad göras kunde, för att landet skulle kunna brödföda sig. Bliva handelsvägarna öppna och blir import möjlig, så får man naturligtvis lägga sin prispolitik på ett något annat sätt.

Vad nu beträffar det föreliggande förslaget i förhållande till de sakkunnigas förslag — och det är ju det, som herr Lindman riktade sin kritik emot, särskilt åtminstone, när kritiken gällde Kungl. Maj:ts förslag och jordbruksministern — så är det sant, att regeringen har prutat på de sakkunnigas förslag, men blott i ett enda avseende, och det gäller just begränsningen av tullsatsen till 3.70 kronor. Kungl. Maj:ts förslag och de sakkunnigas förslag följas fullständigt åt, ända till dess marginalen mellan det normala, inhemska priset, produktionspriset sådant detta skall gälla, och importpriset går upp till två gånger 3.70 kronor, d. v. s. 7.40 kronor. Skulle denna marginal bliva större, d. v. s. importpriset bliva så mycket lägre än det fastställda inhemska normalpriset, att icke dessa sju kronor och fyrtio öre täcka skillnaden, då är Kungl. Maj:ts förslag naturligtvis mindre gynnsamt med hänsyn till skyddet för spannmålsodlingen än de sakkunnigas förslag. Men, mina herrar, om vi tänka på ändamålet med detta förslag, nämligen att söka mildra verkningarna av ett hastigt prisfall, att söka bygga några trappsteg ned ifrån de nuvarande topppriserna till mera normala priser, så tror jag, att man icke får alldeles negligera betydelsen av detta förslag sådant det föreligger, även med en begränsning av tullen till 3.70 kronor. Och herr Lindman förklarade heller icke — det kanske han tar sig en funderare på — att han vid det slutliga avgörandet kommer att yrka avslag på detta förslag, därför att det innebär för litet. Nej, jag tror, att för den händelse ett prisfall under de närmaste två åren blir verklighet på världsmarknaden och man successivt kan komma till den gamla tullsatsen å kr. 3.70 och man således har säkerhet för, att man åtminstone får detta skydd, har man från jordbrukarhåll i alla fall icke blivit lämnad alldeles utan stöd från statsmakternas sida. Detta är vad jag från min synpunkt anser, att man rimligtvis kan begära. Man lär nog icke kunna tänka sig, att man skall kunna komma utöver den gamla tullsatsen å kr. 3.70, därest man vill räkna med verkligheten och icke blott sätta upp önskelistor, som icke kunna realiseras. Om man sålunda vill driva realpolitik, då tror jag, att man gör klokt uti att begränsa sina anspråk till vad som är möjligt och rimligt, och jag tror, att i detta fall den gamla tullsatsen är vad som kan anses vara möjligt. Jordbruket kan icke med rätta lika litet som andra näringar göra anspråk på att genom tullskydd bli alldeles oberört av en nedgående konjunktur. Trots herr Fabian Månssons skarpa motstånd vågar jag ännu hoppas, att riksdagens båda kamrar skola, när vi komma till den punkten, bifalla det föreliggande förslaget.

Man har här gjort en del allmänna anmärkningar mot produktionskostnadsmetoden: man har uttalat allmänna förkastelseord

*Tid remiss
av bordlagda
propositioner*
(Forts.)

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

utan att gå in på konkreta fall. Jag skall icke heller länge uppehålla mig vid den metod, som här är använd för att få fram ett svenskt normalpris. Jag skall endast be herrarna ihågkomma, att utgångspunkten härvidlag är att få fram ett relationstal. Man har sökt få svar på den frågan, vilka priser bör jordbrukaren ha för den svenska brödspannmålen under nu rådande förhållanden, om han skall arbeta under samma ekonomiska förutsättningar nu, som han gjorde under tioårsperioden närmast före kriget. Det är ett svar på den frågan, som man sökt få genom dessa produktionskostnadsberäkningar, och icke ett fullkomligt exakt uttryck för vad det under nuvarande förhållanden kostar att producera 100 kilogram spannmål, ty en sådan beräkning torde möta så stora vanskligheter och vara förbunden med så stora svårigheter, att man rent av blir bet på uppgiften. Däremot behöver man icke bli bet, när det gäller att giva ett svar på den uppställda frågan, så som de sakkunniga och även jag för min del formulerat densamma. Det är detta, man måste komma ihåg, när man skall granska dessa produktionskostnadsberäkningar, och det är även detta, som gör, att det har mycket liten betydelse, om man räknar med några dagsverken mer eller mindre per hektar jord eller med litet mer eller mindre gödselämnen, därför att om man sätter in dessa faktorer på båda ställena, d. v. s. både i de beräkningar, som avse tiden före 1914, och de, som avse den nuvarande tidpunkten, så betyder det mycket litet. Vad som betyder något i fråga om dessa produktionskostnadsfaktorer är prisstegringen, och därför är det av vikt att just ha någon fast hållpunkt för, huru stor denna stegring är. Såsom herrarna veta, har man ju officiella uppgifter i det avseendet, nämligen uppgifter från socialstyrelsen rörande arbetspriserna under den tioårsperiod, som man här räknar med. Ävensom angående de arbetspriser, som nu gälla eller beräknas komma att gälla under de närmaste två åren. Man har också noteringar å gödselmedel. Man vet vad dessa senare kostat under den ifrågavarande tioårsperioden, och man får veta vad de komma att kosta under åren 1919, 1920, 1921. Alltså har man här 2 fasta hållpunkter att gå ut ifrån, och därför kan man även komma till ett fast och tämligen säkert relationstal.

Nu har man här från visst håll sagt, att dessa produktionskostnadsberäkningar äro oriktiga. Bl. a. har man även i fråga om gödselmedlen sagt, att man räknat med för låga siffror, när man av konstgödsel beräknat såsom normal giva per har 200 kilogram superfosfat, 100 kg. chilesalpeter och 100 kg. kali och sedan räknar med, att endast en tredjedel av denna giva användes för veteodlingen. Jag vill säga herr Olsson i Kullenbergstorp, som vände sig mot denna beräkningsgrund att man räknar med ett genomsnittstal för hela landet beträffande användningen av konstgödsel och att när det gäller frågan om vad som tillföres jorden i form av konstgödselmedel, ha just jordbrukarnas egna experter, sådana personer som Nannesson och Nils Hansson, alltså personer, som äro vana vid dylika beräkningar, själva utgått ifrån, att man kommer verkligheten

närmast, om man såsom genomsnitt räknar med en tredjedel av nyss omnämnda såsom normal beräknade giva.

Jag skulle kanske även något fästa mig vid vad herr Fabian Månsson yttrade, ehuru jag måste säga, att jag sedan länge har den uppfattningen, att åtminstone när herr Fabian Månsson talar i tullfrågor, får man icke taga honom på fullt allvar. Hans ord äro ofta mycket starka, men han kanske icke precis menar så allvarligt med de starka orden. Om emellertid herr Fabian Månsson lyckas åstadkomma vad han här förklarar sig önska, nämligen att avlägsna både mig och många andra från kanslihuset, så icke skall jag känna någon ledsnad däröver, herr Fabian Månsson.

Herr Fabian Månsson sade, att den proposition, som rörande denna fråga tillverkats i kanslihuset, icke vore läsbar. Ja, det omödet kan ju bero på mer än en omständighet. Det kan bero därpå, att propositionen är så skriven, att den är obegriplig och icke läsbar men det kan också bero på själva egenarten hos den läsande. Var felet nu ligger, antingen hos herr Fabian Månsson eller hos propositionen, skall jag icke vidare bemöda mig om att utreda, men det vet jag, att när herr Fabian Månsson får tag i ett papper, vari står ordet tull, då förvandlas herr Fabian Månsson till en icke objektivt dömande person, han förlorar jämvikten.

Herr Fabian Månsson demonstrerade här en del saker, bl. a. bröd, och talade därvid om Danmark och om dess jordbruk, de billiga brödpriserna där o. s. v. Jag skulle gärna ha önskat, att herr Fabian Månsson sträckt sig litet vidare och även talat om vårt grannland västerut och de priser, som där varit och ännu äro rådande. Vad angår Danmarks hela prispolitik under kristiden, vet man ju, att denna politik gått ut på att i ytterst möjliga grad nedpressa prisen på livsförnödenheter, och detta mycket mer än som motsvarats av världsmarknadens läge. Detta har Danmark delvis kunnat göra på grund av sin egenskap av att i mycket högre grad än något annat av de skandinaviska länderna vara ett jordbruksland. Man har där utnyttjat möjligheten, när man haft något att sälja, till att sälja för mycket höga priser, och man har sedan begagnat dessa överpris för att nedbringa prisen inom det egna landet. Detta har man där kunnat göra. Men trots det, att man i Danmark haft denna möjlighet, ser man redan nu, hurusom man där står inför mycket stora svårigheter just på grund av den prispolitik, som där förts. Jag kan meddela herr Fabian Månsson och kammaren i övrigt, att enligt telegram i går från »ernæringsrådet» i Köpenhamn är dagens pris på vetemjöl därstädes 60 kronor för 100 kilogram vid kvarn. Detta telegram, som är undertecknat av ernæringsrådets kornavdelning, visar, att i detta ögonblick är priset å danskt vetemjöl uppe i alldeles samma höjd som priset här i Sverige, och det är högre än det pris, som här skulle komma att gälla om någon månad, för den händelse det föreliggande förslaget skulle bifallas av riksdagen. Detta förslag innebär nämligen, att vi efter den 1 september skulle kunna få såväl vetemjöls- som rågsiktspriserna ej så obetydligt nedsatta. Det är icke guld allt som glimmar, och även när man talar om Danmark och dess

Andra kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1919. Nr 2. 3

*Fid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)*

Vid remiss av bordlagda propositioner. förhållanden, tror jag, att det är skäl i att tala med en viss försiktighet.

(Forts.)

Herr Sköld: Herr talman, mina herrar! När kammaren nu går att till första särskilda utskottet remittera förevarande proposition angående glidande tullsatser för vissa slag av spannmål m. m., nödgas jag skicka med några erinringar till utskottet.

I föreliggande proposition säger jordbruksministern, att de sakkunniga framlagt övertygande skäl för att tillgripa de åtgärder, som propositionen avser. Man vill med propositionen vinna två syftemål, vilka herr statsrådet alldeles nyss karakteriserade såsom statsintressen. Man vill nämligen vinna, dels att de svenska jordbrukarna icke vid eventuellt prisfall å spannmål drabbas av ekonomisk ruin och dels att Sveriges folknäring må vidmakthållas. Nu är det alldeles självklart, att om det skall finnas något fog för ett bifall till denna proposition, beror det därpå, huruvida det förslag, som det här gäller att realisera, är så beskaffat, att man kan vinna de avsedda syftemålen. Om förslaget emellertid är sådant, att man trots dessa glidande tullar icke kan vinna de syftemål, som man här eftersträvar, är det självklart, att projektet måste falla och icke längre har någon betydelse.

Vad nu först beträffar farhågorna med avseende å jordbrukarnas ekonomiska ruin, får man naturligtvis gå till spannmålsreglerings-avvecklingskommissionens betänkande för att finna de vägande skäl, som herr statsrådet här talade om. Vad finner man nu där för skäl? Ja, man finner inga alls, åtminstone inga, som man kan anse vara bärande. Kommissionen säger, att efter det överflöd på brödsäd, som för närvarande finnes, kan det komma en period av relativ knapphet. Men om det är knapphet på brödsäd å världsmarknaden, måste det bli högre priser, men då får ju även den svenske jordbrukaren mera betalt, och huru han då skall kunna drabbas av ekonomisk ruin, är åtminstone för mig fullkomligt omöjligt att fatta.

När det sedan gäller den andra synpunkten, att man skall tillgodose vår brödsädsodling, är det självklart, att om det blir höga pris på världsmarknaden, så måste detta stimulera till ökad produktion i Sverige och kan sålunda i sin tur medverka till ökad brödsädsodling.

Men jag tror, att det finns ett par andra skäl, som också äro mycket vägande, när det gäller att avgöra frågan, om dessa glidtullar ha en sådan inverkan, att de svenska jordbrukarna för deras skull komma att vidhålla sin brödsädsodling.

Jag vill då först taga ett skäl, som man kan rubricera såsom negativt. Vi ha ju för något år sedan här i riksdagen beslutat angående minimipris, vilka enligt uppgift skulle syfta till att utöka den svenska brödsädsodlingen. Huru ha nu dessa minimipris verkat? Ha de, trots den oskäligen höjd, verkat på de befunnit sig verkat stimulerande på den svenska brödsädesodlingen? Jag vet det icke, men om man går till statistiska centralbyrån och får dessa siffror i detta

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts)

avseende, så visa de något alldeles häpnadsväckande. De preliminära siffror, som man fått från vissa delar av Sverige för åren 1918 och 1919 angående vår brödsädsareal, visa nämligen, att denna areal sjunkit från år 1918 till år 1919 med 6,000 hektar eller med 5.7 procent. Det är en ganska märkvärdig utveckling, den att man har stimulerat brödsädsodlingen så, att brödsädsarealen sjunkit med 6,000 hektar, ty om man skall tro statistiken, är det ställt på det sättet. Men då vågar jag fråga: när man icke lyckats att nå sitt syftsmål med de höga minimipriserna, kan det då vara troligt, att dessa glidtullar skola kunna inverka på den svenska brödsädsodlingen? Jag vågar nästan att betvivla det.

Vidare finnes det ett annat skäl, som kanske är mera positivt. Det är alldeles självklart, att om dessa glidtullar skola verka stimulerande, måste de verka så, att det blir lönande för jordbrukarna att odla brödsäd. Men när man tänker på att utgångspunkten härvidlag är ett grundtal, som är fixt för hela riket, så frågar man sig, hur det skall bli möjligt för de delar av landet, där man har dålig brödsädsjord och en låg medelskörd, att kunna odla brödsäd. Jag tänker, att vi behöva väl ändå icke glidtullar för att t. ex. stimulera brödsädsodlingen i Skåne. Jag skall be att få visa detta med några siffror, som jag tagit mig friheten hämta från de sakkunnigas förslag, vilka sålunda, enligt vad herr statsrådet alldeles nyss sagt, äro väl motiverade. Man finner då, att vad gäller medelskörden, har Malmöhus län ett medeltal av omkring 25 deciton och Skaraborgs län ett medeltal av 15.5 deciton. Därav följer, att det är 60 procent mera lönande att odla vete i Skåne än i Skaraborgs län. Men, säger man, produktionskostnaderna äro så mycket högre i Skåne. Ja, detta känner jag icke till, men eftersom kommittén är så skicklig, som man vill framhålla, så skall jag blott påpeka, att enligt de sakkunnigas utredning behöver man t. ex. vid veteodling per hektar jord 34 mansdagsverken i Skaraborgs län och 27 i Skåne, och det är alldeles samma resultat, om man ser på hästdagsverkena. Lägg märke till, att detta är icke mina siffror utan den sakkunniga kommitténs! Nu kanske någon säger: priserna å konstgödning och jordräntan äro så mycket högre i Skåne. Ja, det kan vara sant, men när man vet, såsom säges i kommitténs betänkande, att kostnaden för arbetskraften, däri inberäknad hästarbetskraften, utgör 60 procent av produktionskostnaderna, men utgifterna för konstgödning och kapitalränta blott äro 20 procent, då förstår man, att det skall vara en fruktsamvärd stegring för Skånes vidkommande i fråga om dessa båda mindre betydande faktorer, för att densamma skall kunna uppväga den väldiga skillnad, som förefinnes mellan Skåne och Mellansverige.

Men om det nu är ställt på detta sätt, är det då någon som tror, att dessa glidtullar skola kunna verka så, att de stimulera t. ex. veteodlingen i Skaraborgs län? Det göra de icke. Stimulera de då veteodlingen i Malmöhus län? Jag tänker, att med det övertag, som Malmöhus län i detta avseende har, spelar dessa glidtullar en mycket

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

liten roll. Jag är alldeles övertygad om att det syftemål, som man här avser, vinner man icke på detta sätt, åtminstone komma glid-tullar icke att inverka på brödsädsodlingen i detta land.

Om det nu är så, att förslaget icke synes kunna fylla den upp-gift, som regeringen har med förslaget hoppats, då måste man sätta ett mycket stort frågetecken, om det kan vara riktigt och lämpligt att gå ästad och fatta ett beslut, som absolut icke uppfyller vad man avsett.

Jag har så mycket större skäl att vara pessimistisk en liten smula angående detta förslag, som jag tror, att vissa detaljer i detsamma äro så beskaffade, att däri ligger en mycket stor fara för alla människor.

Jag är verkligen icke i stånd att avgöra, för vilka det tekniska underlaget i detta förslag är mera farligt, för jordbrukarna eller konsumenterna; men förslaget är i alla fall så beskaffat, att det är alldeles utomordentligt osäkert.

Jag står för herr statsrådets dom. Herr statsrådet må döma mig för att vara okritisk och att min kritik icke är motiverad, när jag går ästad att göra några små randanmärkingar till förslaget. Jag står, som sagt, för följden, och låter domen komma, men jag vågar ändå att komma med en liten smula kritik avseende själva grunden för förslaget.

Såsom man känner till, är det av en förfärligt stor betydelse både för konsumenter och jordbrukare, att de grundpriser, man här sätter, äro så beskaffade, att de ligga nära verkligheten. Herr Olsson i Kullenbergstorp har uttryckt sina bekymmer från producentsynpunkt, och jag måste ge uttryck åt mina bekymmer från konsumenthåll. Det är alldeles självklart, att tullsatsen i och för sig icke spelar så stor roll, om grundpriset är 40 kr., 30 kr. eller 20 kr. Det är på produktionskostnadsberäkningarna det väsentligen gäller, och jag måste rikta en liten stöt gentemot dessa beräkningar.

Jag vill då först vända mig mot det material, på vilket kommittén har byggt sitt förslag. Jag måste då säga, att detta material är synnerligen bristfälligt, det är byggt på lantbruksstatistik, vilken, så vitt jag kan finna, är den skröpligaste av all statistik i detta land, en statistik, som är byggd på uppgifter, vilka icke äro kontrollerbara utan vila på en fullkomligt osäker grund. Jag kan såsom exempel på detta mitt påstående peka på det fall, jag här förut anført, nämligen att jordbruksstatistiken visar en nedgång i fråga om veteodlingen från år 1918 till år 1919 med 5,7 procent. Även om jag icke tror, att miniprisen verkat stimulerande, är det för mig fullkomligt orimligt, att en dylik verklig återgång skulle ha inträffat i fråga om spannmålsodlingen. Nej, vi ha nog ett utmärkt exempel på hurudan den statistik är beskaffad, med vars tillhjälp man byggt upp hela detta förslag.

Men en sak är, huru materialet är beskaffat, en annan sak är vidare, huru man behandlat detta material. Det har icke varit möjligt för mig att kontrollera det sätt, varpå kommittén begagnat det. Men jag kan åtminstone påvisa ett fall, som är något fullkomligt härresan-

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Fort)

de, därför att man faktiskt tagit med något i beräkningarna, som man icke haft den minsta grund att taga med.

Det står på ett ställe i den Nannesonska produktionskostnadsberäkningen, att medelskörden per hektar är 19 deciton vete och 17 deciton råg. Ser man efter, varifrån denna uppgift har kommit, så finner man, enligt citat, att den är tagen från sid. 11 i »Årsväxten för 1917». Om jag då slår upp den tabell, som återopas, och läser, så lyder rubriken till densamma sålunda: »Skörden i kilogram per hektar motsvarande medelmåttig skörd i medeltal för åren 1913—1917.» Vad betyder den rubriken? Jo, den betyder, att detta skulle vara medeltalet, för den händelse rapportörerna ha förstått, att de olika skörde-siffrorna skulle vara direkt proportionella mot varandra, d. v. s. att om skördesiffran ett är 500, skall två vara 1,000, tre 1,500 och fyra 2,000. Det är således en tabell, som är avsedd att uppfostra hushållningssällskapens rapportörer till en större precision, men den har ingenting att göra med själva medelskörden i detta land. Jag måste rubricera det förfaraude, som här använts, såsom slarv. Men har man slarvat så på denna punkt, kan man givetvis ha slarvat betydligt även på andra punkter. Detta vad beträffar själva materialet.

Materialet är således beskaffat på sätt jag nu sökt visa, och det är på detta material, som vi sedan skola få grundpriset, vilket har en så stor betydelse ur alla synpunkter. De produktionskostnadsberäkningar, som äro gjorda, ha nu vissa personer klagat över. Sålunda har t. ex. herr Olsson i Kullenbergstorp icke ansett den produktionskostnad, som härvidlag kommit fram, vara riktig. Ja, det är sant, men icke sant på det sätt, som herr Olsson i Kullenbergstorp vill insistera, utan det är sant på ett motsatt sätt. Det pris, som man här räknat ut, är nämligen icke något produktionskostnadspris, utan det är ett producentpris. Det går nämligen icke ut från de produktionskostnader, som varit nödvändiga för jordbruket under tioårsperioden 1904—1914, utan från de marknadspris, som funnits under den perioden. Men marknadspriset bestämmes aldrig av produktionskostnaderna, utan bestämmes av skördens utfall; marknadspriset beror i själva verket på om skörden varit stor eller liten. Ifrån en så beskaffad utgångspunkt har man här gått ut, och därpå vill man nu bygga upp sina resultat. Det är fullkomligt missvisande att kalla sådant för produktionskostnadsberäkningar, ty det är i stället en producentprisberäkning.

Nu är det emellertid av en alldeles utomordentlig vikt att veta, huru stor del av det medelpris, som lantbrukarna fingo för sin spannmål under tioårsperioden 1904—1914 utgöres av verkliga produktionskostnader, och huru stor del därav som är verklig vinst. På den frågan kan man icke ge något verkligt svar, men de skäl, som agronomen Nannesson anfört för att slå fast, att vinsten varit liten, duga icke. Han säger nämligen, att under ifrågavarande tioårsperiod har brödsädsodlingen här i landet gått tillbaka med vissa procent, och därav drar han den slutsatsen, att brödsädsodlingen varit mindre lönande. En sådan slutsats kan man emellertid med förlov

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

icke dra ur det anförda förhållandet. Detta betyder icke att brödsädsodlingen varit mindre lönande i jämförelse med andra produktionsgrenar inom lantbruket, utan det betyder, att brödsädsodlingen har varit mindre lönande på den åkerjord, som ligger vid gränsen, d. v. s. är så beskaffad, att man nätt och jämnt kan odla brödsäd på den. I det fallet ha brödsädsprisen varit mindre lönande i jämförelse med vad annan odling givit. Men därför är det dock mycket möjligt, att i fråga om den verkliga brödsädsjorden spannmålsproduktionen har medfört en mycket stor vinst.

Inom parentes, när herr Lindman här säger, att detta är jordbruksministerns dyrtidstillägg till Sveriges jordbrukare, och därvid anlägger ett ironiskt tonfall, måste jag säga, att detta dyrtidstillägg bör icke bli så dåligt. Det är nämligen så beskaffat, att i dessa 16: 50 ingår även vinsten, och i och med detsamma som man sätter in denna faktor i formeln, fördubblas vinsten i samma grad.

På detta sätt är det utgångspris beskaffat, med vars tillhjälp man gör dessa beräkningar. Detta utgångspris är en dogm, som man bygger på. Man måste tro, att detta är mindre lönande för jordbrukaren. Tror man det icke, så ramlar hela detta resonemang med sin utgångspunkt.

Sedan skall jag be att få gå in på några jämförelser. Jag vet mycket väl, att det här gäller relationstal, och jag skall icke inlåta mig på någon längre kritik av detta ömtåliga gebit. Men jag anser mig ha visat, att det material man bygger på är osäkert, att utgångspunkterna äro otillförlitliga och att man därför måste bygga sin uppfattning om det kommande på fullständigt osäkra faktorer. Från denna bakgrund går man ut och bygger upp en formel, som skall kunna begagnas vid alla tillfällen för att bestämma grundpriset. Jag kan icke underlåta att ägna några ord också åt denna formel.

Jag hemfaller genast åt samma beskyllning, som herr jordbruksministern riktade mot Fabian Månsson, att det kan bero på mig själv, om jag tycker, att detta är konstigt. I alla fall vill jag säga, att det kan icke vara lämpligt att taga in en sådan här konstig beräkning, en formel som folk i allmänhet icke kan kontrollera och som är så farlig, att man måste se upp med den. Jag skall endast taga ett par exempel rörande denna sak.

Om man lägger märke därtill, skall man finna att i denna formel finnas, då det gäller att uträkna den så kallade konstanten, under strecket också ett par multiplikationsfaktorer, en beträffande mansdagsverken och en beträffande hästdagsverken. Dessa inverka ingenting, om de äro lika i båda beräkningarna. Men i dessa nämnda multiplikationsfaktorer ingår också priset på arbetskraft och priset på havre före och efter kriget. Jag kan tala om att om man fått felaktiga uppgifter på havrepriset — och detta kan lätt ske med vår nuvarande statistik — så spelar detta den väldigaste roll. Om t. ex. priset på mansdagsverken minskas från 2 kronor 60 öre till 2 kronor 40 öre och priset på hästdagsverken från 2 kronor 11 öre till 2 kronor

så innebär detta en mycket betydande förändring av produktionskostnaden. Dessa faktorer gå ut från fullständigt osäkra grunder. Man kan icke säga, om de äro oriktiga eller ej, men så mycket kan man säga, att de i många fall måste verka missvisande på det hela. Och vad värre är: om siffrorna blivit för låga i ett fall och för höga i ett annat, så tar detta icke ut vartannat utan skärper felet än mer. Detta är exempel på, huru farlig denna formel är att handskas med.

När man kommer och säger, att det är oriktigt att sätta en gräns på 3:70 öre, därför att tullskyddet inte blir så stort nu som med den gamla tullen, så ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att den gamla tullen fortfarande kommer att finnas med i grundpriset. I marknadspriset 16:50 ligger det gamla tullskyddet; detta kommer med i konstanten för att fördubblat återfinnas i grundpriset. Detta är något, som bör observeras i detta sammanhang. Vidare är det alldeles oriktigt, att i denna formel skall ingå brödsädspriset direkt och indirekt. Det är alldeles självklart, att den mänskliga arbetskraften i största grad är beroende av brödsädspriset. Om brödsäden blir dyr, så blir arbetskraften dyr, och det är därför givet, att brödsädsprisets ökning fördyrar arbetskraften i formeln och bidrager att skruva upp grundpriset. På det sättet arbetar denna formel som en självskruvande sådan: den skruvar på grund av sin egen karaktär automatiskt upp grundpriset.

Detta var några reflexioner, som jag anknutit till denna formel. De kunna vara tillräckliga. De ha i alla fall visat, att det är något galet med denna formel, då man på fullständigt lösa boliner fastställer ett grundpris, som skall avgöra, om konsumenterna skola utsugas över hövan eller ej och om bönderna skola ha en oskäligen vinst eller ej.

Det finnes i den kungliga propositionen — och på andra ställen också — vissa ting, som jag anser vara av mycket otrevlig karaktär. Jag syftar på de försök, som blivit gjorda att räkna ned produktionskostnadsprisen. Det talas här om 32 kronor 70 öre för vete och 28 kronor 42 öre för råg. Och det är klart, att vi konsumenter inför denna situation kunna tänka: det är icke så farligt, ty priserna kunna falla. Jag säger: allt detta är spegelfakteri. Det är något fiktivt, som icke har någon bakgrund. Man säger, att priset på havre kan falla till 24 kronor eller med $\frac{1}{7}$ och att konstgödselpriset kan falla med 33 procent. Nu vet jag icke, om konstgödselpriset faller, men det spelar ingen roll, om det faller med 33 procent, ty konstgödselpriset utgör icke mer än 10 procent av hela kostnaden. Om det därför skulle sjunka med 33 procent, så spelar detta, som sagt, icke så stor roll. Men den viktiga frågan är: faller havrepriset? Men man borde ha bevis för att havrepriset faller. Ty om havrepriset faller med 10 procent, så betyder detta mera än om konstgödselpriset faller med 33 procent. Varför skulle icke havrepriset stiga, då brödsädspriset stiger? Jag menar därför, att man skall icke komma med sådant spegelfakteri.

Herr Lindman uttalade, att han hyst vissa farhågor. Han sade.

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

att det blir högre löner för lantarbetarna, och då kan detta bli farligt. Det blir så lagom därför att de nya lönerna komma att ingå såsom en faktor i formeln och driva upp grundpriset. Detta betyder, att om lantarbetarna få bättre betalt, så kommer sedan grundpriset att taga ifrån dem denna förhöjning. Det är, som sagt, icke någon orsak att tala om denna sak, ty det är så ställt för jordbrukarna, att allt efter som allt stiger, så stoppas stegringen in i formeln och inverkar på grundpriset.

Det var dessa erinringar, som jag ville skicka med till vederbörande utskott. Om det är så, som jag sökt göra gällande, att dessa beräkningar äro så lösa, att man kan få fram vad som helst av dem, då måste man här ställa sig betänksam. Men jag undrar, om icke vi konsumenter ha den rättigheten att, om vi genom glidtullar få vårt bröd fördyrat, få veta, om denna förhöjning är riktig, om den utgör ett skäligt produktionskostnadspris för lantbrukarna eller om det utgör en oskälig vinst. Det bör vara vår oförytterliga rätt att få denna visshet. Men de beräkningar, som ligga till grund här, kunna icke giva oss någon visshet. Om det är ställt så, att denna glidtull icke kan verka som ett skydd för lantbrukarna mot någon fara — därför att någon fara icke existerar — om den vidare icke kan inverka på brödsädsodlingen av de skäl, som jag anført, då kan jag icke inse vad vi skola med den. Om det vidare är så, att dessa beräkningar icke hålla streck, så får det sägas, att man bör komma med litet bättre beräkningar, innan man hoppar på detta. Det tycker jag är klart. Herr statsministern yttrade i första kammaren, att de makter, som ha sin hand över världsmarknaden i fråga om brödsäden, icke ha fixerat sin ståndpunkt. Vore det då icke lämpligt att se tiden an, att vänta med detta projekt till dess det klarnar på spannmålsmarknadens himmel. Vi veta att vi för kommande år garanterat minimipris, som göra, att en lantbrukare kan sitta i orubbat bo. Vad hindrar då, att vi vänta till nästa riksdag och avvakta, huru det då må se ut. Jag tycker, att det verkligen är löjligt, att vi skola fatta beslut om skyddsåtgärder för den svenska brödsädsodlingen i en tid, då priset på amerikansk spannmål i svensk hamn uppgår till 50 kronor per 100 kilogram.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! När jag hörde herr Lindman för en stund sedan uttalade sig över glidtullarna, kallade han — såsom också en föregående ärad talare anmärkte — dessa tullar för ett jordbruksministrernas dyrtidstillägg åt lantbrukarna, ett dyrtidstillägg, som han i sin kritik fann alltför knappt tilltaget. Jag erinrade mig då, att, när herr Lindman förra riksdagen yttrade sig om höproducenterna och deras bekymmer för leveranserna till staten, vilka han bedyrade, att de icke kunde fullgöra, att en spydig lantmannarepresentant viskade till mig: »Det hörs verkligen, att herr Lindman är höbondes», och då nu herr Lindman i dag använde termen, jordbruksministrernas dyrtidstillägg, om glidtullarna, så ha vi ett ytterligare bevis på att, hur duktig än herr Lindman för övrigt

må vara. så är han som jordbrukare nybörjare, ty jag tror icke, att det är många jordbrukare som betrakta dessa glidtullar som ett dyrtidstillägg, ty något sådant begäres ej av någon.

När herr Lindman, för övrigt mycket riktigt, påpekade den svåra situationen under år 1918 och syntes utgå ifrån att det var prispolitiken, som var orsaken, så vill jag erinra om, att denna situation icke berodde på priserna utan på naturförhållandena, i det att vintersåden i mellersta Sverige till största delen gått ut under vintern, och sådant kan ingen prispolitik i världen råda bot för.

Vad vi än må göra i fråga om spannmålspriserna, så icke kunna vi garantera under alla förhållanden att vårt brödsädesbehov skall vara tryggt, ty mot vädrets makter komma statsmakterna till korta. I den provins, där man kan känna sig ganska trygg i fråga om brödsädens övervintring, nämligen Skåne, torde man redan före 1914 ha nått så långt man kan allmäntligt talat i fråga om brödsädsproduktion, med hänsyn till behövlig växtcirkulation. På grund av klimatiska skäl i övriga Sverige tror jag icke vi kunna räkna med, att landets jordbruk under alla förhållanden kan trygga Sveriges inhemska spannmålsbehov, särskilt om vi taga hänsyn till ökad folkmängd och industribefolkningens tillväxt.

När det nu riktats en sådan skarp kritik mot särskilt den punkt i propositionen, som bestämmer, att maximum för glidtullarna icke får överstiga tre kronor 70 öre per hundra kilogram spannmål, så vill jag erinra om, att vid alla föregående tillfällen, då spannmålstullarna diskuterats, här i riksdagen ibland med mycket stor hetsighet, så har det aldrig varit tal om att *höja* dessa tullar utan striden har gällt ett borttagande eller ett sänkande av tullarna. Och icke ens från det mest agrarprotektionistiska håll ifrågasattes den tiden någon höjning. Tvärtom var man absolut ense om, att det skulle vara en dårskap att ens ifrågasätta en höjning av spannmålstullarna, då en sådan höjning givetvis skulle verka som en blåsbälj på den agitation, som bedrevs för tullarnas fullständiga avskaffande. Därför fann man det tryggare och lugnare att stanna vid vad man hade. Man ansåg oklokt att påyrka höjning, men det är just vad som göres nu vid kritiken om den gamla tullsatsen såsom föreslaget maximum.

Herr Räf ordade om, att industritullarna voro så och så höga, men jag vill erinra, att tullsatserna i vår gamla tulltaxa blivit avvägda med hänsyn till de olika näringarnas behov, industritullarna äro icke föreslagna till någon höjning och då reder sig nog även jordbruket, under de två år varom här är fråga, med den gamla tullsatsen. Jag vill härmed icke ha gjort något uttalande om huruvida avvägningen av de olika tullsatserna är riktig.

Jag tror vidare, att när man talar om hur pass långt man skall gå i fråga om tullskydd, måste taga med i beräkningen, att om förhållandena på världsmarknaden bli sådana, att skillnaden mellan importpriset i svensk hamn och det pris vi skulle få betala här hemma skulle bli t. ex. 7 å 8 kronor, så skulle det uppstå en synnerligen häftig agitation mot brödsädesfördyringen, och det är icke otroligt, att i så fall konsumenterna skulle kunna få understöd av en hel del smärre jord-

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
Forts

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

brukare, som icke ha något större intresse av de högre spannmålspriserna, då de måste lägga sin produktion företrädesvis på det animala området. Det finns alldeles säkert många små jordbrukare vilka önska låga spannmålspriser, och jag tror därför klokheten bjuder, att vid detta tillfälle acceptera glidullarna sådana de äro föreslagna av regeringen alltså med ett maximum av tre kronor och 70 öre per hundra kilogram.

Det är en mycket liten risk — jag vill särskilt säga detta till herrar Fabian Månsson och Sköld — att dessa tullar skola komma att tillämpas. För närvarande är priset på världsmarknaden ungefär femtio kronor i svensk hamn, d. v. s. 10 kronor högre än våra minimipriser. Ja, man skulle rent av från deras sida, vilka önska höga priser, kunna föreslå dessa herrar en liten kompromiss, nämligen att helt och hållet upphäva bestämmelserna om minimipriser och släppa lös importen och handeln, och avstå från glidullarna. Jag undrar dock om herrarna skulle vara med om en sådan överenskommelse, vilken skulle medföra att priset bleve omkring 10 kronor högre än nu. Huruvida nästa års världsskörd och spannmålspriser komma att bli, kan man visserligen icke med matematisk visshet förutsäga, men sannolikt kommer priset icke att gå under de beräknade 32 kronorna.

Herr Olsson i Kullenbergstorp fruktade för konkurrensen med den ryska marknaden, men jag kan icke dela hans farhågor, ty när ett skålpund mjöl kostar 175 rubel i Ryssland i närvarande stund d. v. s. med normal kurs på rubel 350 kronor, så är väl icke mycket att riskera från det hållet. Konkurrensen från Ryssland kommer under de närmaste åren förvisso icke att bli så svår, att vi icke här i Sverige kunna stå ut med densamma. Jag tror, att det kommer att dröja mer än två år, innan Ryssland kan uppträda med sin gamla styrka på spannmålsmarknaden.

Herr Fabian Månsson demonstrerade som han gjort förut, de danska brödlimporna och framhöll det danska jordbruket såsom ett utomordentligt mönster för oss. Han talade om hur välskött det danska jordbruket var, och hur mycket de danska korna mjölkade. Jag tror emellertid, att om herr Månsson också ville resa omkring på den skånska landsbygden och där göra sina jämförelser med det danska jordbruket — ty vid anställande av en dylik jämförelse bör man välja sådana platser i Sverige som i fråga om klimatet m. m. äro likställda med Danmark, då dessa faktorer inverka i hög grad — så skall han finna, att det skånska jordbruket och de skånska korna icke stå efter de danska. Det finnes exempelvis kor, som mjölkat 8,000 liter om året, och det torde bli svårt att finna något motstycke härtill i Danmark. Jag har också farit omkring i Danmark, men jag har icke kunnat finna, att man i allmänhet sköter sitt jordbruk bättre där än i Skåne.

Emellertid målade herr Fabian Månsson med sin vanliga frodiga fantasi upp bilden av den fruktansvärda jordvärdestegring, som skulle bli följden, om vi accepterade regeringens förslag om glidullar. Ja de farhågor äro som jag förut framhållit och som även en annan föregående talare också påvisade, tämligen obefogade, då sannolikt

dessas glidtullar icke komma att tillämpas och sålunda icke heller inverka stegrande på jordvärdet.

Om vi emellertid för alla eventualitetens skull besluta dessa tullar så kan det icke inverka nämnvärt i fråga om jordvärdestegringen. Herr Månsson invänder att den gamla tullen inräknas i produktionspriset, men alldenstund glidtullen skall utgå med endast hälften av skillnaden mellan produktions- och importpris så försvinner ju den gamla tullen därest glidtullen stiger till 3,70 eller däröver.

Herr Sköld hade en synnerligen ingående kritik av alla de sifferberäkningar, som finnas i den kungl. propositionen och som äro uppgjorda av herr Nannesson. Jag känner herr Nannesson sedan tidigare och tror, att jag kan lita åtminstone lika bra på hans sifferuppgifter i jordbruksfrågor som på herr Skölds. Herr Nannesson, som sedan länge varit lärare vid lantmannaskolan Hvilan, är synnerligen hemmastadd på detta område, och expert på jordbruksbokföring. Jag tror, att han begriper sig lika bra på dessa saker som herr Sköld, och därför litat jag åtminstone tills motsatsen bevisas, på att hans uppgifter äro åtminstone något så när riktiga. Jag skulle vilja göra gällande, att fullt exakta siffror på detta område kan varken herr Sköld eller någon annan människa åstadkomma, ty man måste här räkna med en massa faktorer, som det är svårt att evalvera i siffror.

Herr Sköld sade, att han icke visste om priset på konstgödningsämnen skulle falla. Jag kan då upplysa honom om, att detta pris redan har fallit, konstgödningsämnen äro vida billigare i höst än den varit på våren och faller kanske än ytterligare i pris, så att man kommer ned till den sänkning på 33 %, som man utgått ifrån i propositionen.

Jag anser således, att kammaren icke har några giltiga skäl att motsätta sig förslaget och ber därför, herr talman, att med dessa ord få förorda detsamma hos det utskott, som kommer att behandla frågan.

Herr H a g e: Herr talman, mina herrar! Jag tror att det är mycket farligt att låta förleda sig av sådana locktoner, som vi nyss hörde framkomma från Skånebänken, från herr Jönsson i Revinge. Han resonerade så här: nu äro importpriserna så höga, att dessa glidtullar, som här föreslås, aldrig kunna komma i tillämpning, och därför kan man mycket väl gå med på förslaget. Glidtullen blir därför, har man sagt, endast en gest.

Jag har hört, att många personer, som varit tveksamma, låtit locka sig av detta argument. Jag tror emellertid, att detta är ett mycket farligt tal, ty har man en gång blivit lockad och böjt sig för detta, så står man där, och om det en gång, under andra förhållanden blir andra priser i världen och importpriserna falla, så säger man till den personen, som lockats att gå med på glidtullarna: Ja, du har ju gått med på detta, alltså är du skyldig att även i fortsättningen hålla fast vid systemet. Jag tror därför, att vi böra helt och hållet avlägsna detta resonemang ur debatten och i stället bedöma sakerna så, som om importpriserna nu voro mycket låga.

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

Vi böra alltså utgå ifrån den principiella sidan av saken i denna debatt, då vi skola taga ställning till frågan om glid tullar eller icke glid tullar.

Efter denna lilla avvikning, som jag aldrig tänkt göra, men som jag föranleddes till av det anförande, som hölls av herr Jönsson i Revinge, vill jag övergå till vad jag egentligen tänkte säga och vill då fästa uppmärksamheten på, att man märkvärdigt nog bedömer denna sak — frågan om tullarna — ytterst olika i Sverige och i vårt grannland Norge. I Norge avgavs för en tid sedan ett betänkande i ungefär samma fråga som denna. Där, i den kommitté, som var tillsatt för att bedöma det här spörsmålet, tog man alldeles bestämt avstånd från hela tullprincipen. Det var endast två av de nio medlemmarna i kommittén, som ställde sig mera tveksamma, de sju andra voro alldeles bestämt emot alla tankar på tullar.

Här i Sverige däremot kommer en kommitté — eller rättare sagt, sakkunnigeinstitution — fram med ett förslag, av vilket framgår, att sju äro *med* om tull och två *emot*. Herrarna kunna själva göra reflexionerna. Icke bevisar det så synnerligen mycket i fråga om verkan av de många politiska »genombrotten» här i Sverige. Det visar tvärtom, att vi beträffande den politiska utvecklingen stå oerhört långt efter Norge, när man kan påvisa något sådant som detta.

Ja, nu beror naturligtvis detta också i någon mån på att denna kommitté — eller sakkunniga — varav jag själv varit medlem, varit sammansatt så, att man icke haft att vänta sig annat. Jag vill i det sammanhanget säga, att i Norge t. ex. i dess motsvarande kommitté där fanns bland dem som voro *emot* tullar även en »gaardbruker», som det heter, alltså en jordbrukare.

Den svenska kommittén var i motsats mot den norska sammansatt på ett sådant sätt, att det fanns säker majoritet för de protektionistiska synpunkterna; det fanns tre å fyra representanter för storjordbruket, det fanns egentligen icke mer än två representanter för konsumenterna och slutligen fanns det en representant för kvarnintresset, och denna representant tillsammans med de fyra representanterna för storjordbruket bildade en säker protektionistisk majoritet bland sakkunniga. Under sådana förhållanden var det naturligtvis ingenting annat att vänta, än att sakkunnige skulle komma fram med ett protektionistiskt förslag.

Ja, nu skall jag be att få säga, varför jag för min del är alldeles speciellt emot den föreslagna tullen. Jo, det är framför allt därför, att tullen — även om det nu blir en sådan här halv tull som det talas om — lägger merkostnaden på den konsumerande kvantiteten och uttager denna kostnad »*per mun*», d. v. s. per konsumerad kvantitet. Den försöker icke på något sätt att lägga den skyddskostnad, som man vill åstadkomma och som man anser bör åstadkommas för jordbruket, den söker icke, säger jag, på något sätt lägga den så, att de större inkomsttagarna få en större börda på sig, utan den lägger den häsynslöst på den fattiga änkan med

åtta barn med större belopp än på den rike ensamman. Det är den betänkligaste principen och den farligaste principen i hela detta tullskyddssystem.

Nu är det att märka, att i detta särskilda fall är det icke fråga om att man skall tillgripa denna tull ensamt med hänsyn till att man vill åstadkomma tillräckligt med livsmedel i landet. Nej, den förnämsta avsikten med tullen är synbarligen den, att man skall skydda producenterna speciellt i södra och mellersta Sverige. Konsekvensen av detta förhållande bliver då givetvis den, att för att skydda producenter, som äro i många fall i en ganska god ekonomisk ställning, tillgriper man en metod, varigenom man lägger skyddsbeloppet, d. v. s. de ökade merkostnader, som äro avsedda att åstadkomma skyddet, man lägger dessa, säger jag, även på de allra fattigaste och framför allt på de barnrika familjerna — allt dock naturligtvis under förutsättning att importpriserna komma att sjunka så att de glidande tullarna komma i funktion.

I Norge har man, som sagt, icke velat gå fram på sådana vägar. Där har man intagit en helt annan ståndpunkt. Där har man föreslagit i detta kommittébetänkande, som jag förut talat om, att tillgripa ett statsmonopol, en statsverksamhet för spannmålshandeln, som skulle gå ut på att åstadkomma detta samma, som man vill åstadkomma på andra vägar här i vårt land. Nu vill jag säga för min del, att med avseende å ett sådant statsmonopol kan jag icke avgöra, huruvida det är lämpligt eller olämpligt. Den saken har jag icke trängt in i, så jag vill icke på något sätt intaga ståndpunkt i det avseendet. Hela saken är för övrigt alldeles outredd här i landet. Emellertid böra herrarna komma ihåg, att åtminstone vid en tidpunkt var dock denna fråga om huruvida man möjligen skulle övergå till någon sort av statsverksamhet med avseende på spannmålshandlingen, ganska mycket på tapeten, och det resonerades ganska mycket om saken, såvitt jag kunde höra, särskilt bland högernsocialisterna här i landet. Så var åtminstone fallet vid den tidpunkt, då den sakkunnigekommitté började sitt arbete, som jag varit medlem av. Och vid den tidpunkten ifrågasattes också i ett yttrande från folkhushållningskommissionen, huruvida det icke vore lämpligt att under denna övergångstid, varom nu är fråga, man skulle kunna åstadkomma någon särskild form för fortsatt förstatligande av spannmålshandlingen. Men märkvärdigt nog, oaktat det fanns sådana tankar hos en del politiker, så har man icke alls velat vara med om att utreda denna fråga. Denna sak slogs också fullständigt bort i kommittén; det yttrades knappast många ord bland de sakkunnige om projektet, utan det var, som om detta uppslag fullständigt varit bortblåst ur allas tankar.

Ja, för min del vill jag säga det, att jag, som sagt, icke kan taga ställning till frågan om ett bestående statsmonopol å spannmål. Men så mycket kan jag åtminstone säga, att detta system kan åtminstone leda till sådant resultat, att det åstadkommer, att merkostnaden — om det nu är nödvändigt att åstadkomma en sådan för att skydda producenterna — kan uttagas på skattevägen på

*Vid remiss-
av bordlagde
propositioner.
(Forts.*

Vid remiss
av borälagda
propositioner.

(Forts.)

sådant sätt, att denna merkostnad faller med större belopp på den större inkomsttagaren och med mindre belopp på den mindre. Men det finns icke någon sådan möjlighet, om man går den andra vägen, d. v. s. tillgriper glidullar eller ullar av annan art. Och under sådana förhållanden har jag i kommittén ställt mig emot dessa glidullar, och jag kommer givetvis i riksdagen att göra vad jag kan för att få dem avslagna, om också utsikterna för att lyckas äro oerhört små.

Här har sagts av herr jordbruksministern, att ingen här i kamaren yttrat sig om tiden före den 1 juni 1920. För min del skall jag be att få yttra mig även om de åtgärder, som varit ifrågasatta under *den* tiden. Som vi alla veta gäller under den tiden minimiprisen. Dessa minimipris åstadkomma ju — under förutsättning att importprisen skulle komma att bli lägre än minimiprisen, vartill det visserligen synes finnas små utsikter för närvarande — de åstadkomma ju, säger jag, under denna förutsättning den effekten, att det blir lagt på konsumenterna en viss merkostnad. Med avseende på läggandet av denna börda gäller samma anmärkning som jag förut framfört, d. v. s. merkostnaden kommer att uttagas »per mun».

Nu säger visserligen herr jordbruksministern på tal om denna prisfråga, att vi efter spannmålskonsortiets övertagande av spannmålshandeln komma att få billigt mjöl, till och med utan statstillskott, ja, t. o. m. billigare än förut eller ungefär lika billigt. Ja, då vill jag för min del säga det, att jag tror vi behöva ännu billigare, om vi kunde åstadkomma det. Det är nämligen så, som vi alla se, att den allmänna priskurvan går ned oerhört långsamt. Om man skulle kunna på något sätt åstadkomma ett verkligt förbilligande av en sådan livsmedelsprodukt som denna, så skulle det vara av synnerligen stor betydelse, i synnerhet som det kan antagas — jag föreställer mig, att jag kan gå in på detta spörsmål i det sammanhanget — att livsmedelspriskurvan till och med kan tänkas komma att gå upp på grund av höjningen av hyror, höjningen av ved, höjningen av frakter m. m. Alltså, allt vad som kan göras för att åstadkomma en nedgång i mjölpriset — och dit kan man icke räkna precis sådana åtgärder som här föreslagits — det borde man verkligen sträva efter att åstadkomma.

Nu skall jag också, då det gäller tiden före den 1 juni 1920, be att få yttra några ord med anledning av förslaget, att hela spannmålshanteringen skall gå över från staten till en enskild verksamhet. Det har blivit en oerhörd ävlan att söka åstadkomma detta så fort som möjligt och göra slut på statsverksamheten på området. Man vill alltså så fort som möjligt åstadkomma att verksamhet med spannmålshanteringen skulle gå över till den heliga enskilda företagsamheten. Jag vill i det sammanhanget påminna om att det varit mycket långa underhandlingar om villkoren mellan det enskilda konsortiet och staten. Givet är ock att detta konsortium, om det får hela denna verksamhet i sin hand, kommer att få en mycket stark ställning vis-à-vis det svenska folket. För min del får jag säga, att jag i mitt

syndiga socialistiska hjärta följde underhandlingarna med mycket stort intresse. Jag gladdes oerhört, när jag då och då förnam, att det hela höll på att gå i stöpet och att det icke skulle bli något av. Som alla veta, hade man ännu icke vid den tidpunkt, då de sakkunniga avgåvo sitt förslag, hunnit komma till en uppgörelse mellan staten och kvarnarna. Men sedan har man lyckats göra detta efter mycket energiskt arbete, och nu föreligger inför kammaren ett förslag, som går ut på, att kvarnarna, denna mycket starka privatkapitalistiska sammanslutning, skall få en monopolrätt, som ger densamma en oerhört mäktig ställning här i vårt land.

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

I Norge har man icke sett på denna sak på samma sätt. Där har man icke ävlats att försöka åstadkomma att staten så fort som möjligt skulle bli frånhand denna verksamhet och att det i stället skulle bli den enskilda företagsamheten, som toge hand om det hela. Tvärtom har man i det kommittéutlåtande, av vilket jag här har en bilaga, mycket starkt betonat, att på grund därav att man kan tänka sig, att det återigen inträffar onormala förhållanden på detta område, så är det mycket fördelaktigt, om staten i fortsättningen har hand om denna verksamhet och om statens folkhushållningsfunktionärer utbildas så, att när vi möjligen åter råka in i en onormal period, de äro kvalificerade för att sköta denna synnerligen viktiga uppgift att förse landets befolkning med spannmål på ett tillfredsställande sätt. Det framhålles i det norska utlåtandet såsom betecknande för kommitténs mera moderna uppfattning, att män från alla politiska partier kunnat ansluta sig till det utkast till lag, som behandlar den här saken. Alltså, där har även högern kunnat förena sig med socialdemokraterna i ett uttalande därom, att det är nyttigt och nödvändigt för utvecklingen att gå fram på den vägen, att staten handhar dessa angelägenheter.

De synpunkter jag nu framhållit äro sådana, att jag för min del tror, att det hade varit lyckligt, om — såsom även de sakkunniga tänkt sig möjligheten för den händelse man icke fått uppgörelse med kvarnarna — vissa statsorgan i fortsättningen hade fått hand om denna verksamhet. Men som saken nu föreligger, och då tiden är så långt framskriden — den 1 september skall hela verksamheten vara i gång — kan jag förstå, att man icke har möjlighet att på något sätt få understöd för sådana synpunkter. Jag har i alla fall med den grundåskådning, jag har, velat framföra dem, och jag tycker mig finna, särskilt av det utlåtande från vårt grannland Norge, som jag åberopat, att jag har synnerligen starkt stöd för att dessa synpunkter äro bärande och goda.

Nu skall jag till slut be att få säga några ord med avseende särskilt på *glidullarna*. Jag för min del har icke kunnat komma till någon annan uppfattning, än att dessa glidullar äro synnerligen omotiverade från flera synpunkter. Det säges ju visserligen nu, att jordbrukarna stå inför en nedgångsperiod. Ja, kan man icke säga detsamma även om andra människor, som sköta en näring här i landet? Kan man icke tänka sig möjligheten av att det även för dem blir en nedgång? Alltså skulle konsekvensen av en sådan uppfatt-

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

ning givetvis bli, att man vore skyldig att på mycket energiskt sätt med avseende på oerhört många andra områden vidtaga åtgärder av den art, som här blivit ifrågasatta. När man tänker på alla dessa andra människor i olika yrken, som också kanske stå inför en nedgångsperiod, kan man med fog göra det bestämda påståendet — och jag tror icke ens jordbrukarna själva skola motsäga mig härutinnan — att jordbrukarna i allmänhet gå in i denna eventuella nedgångsperiod med större ekonomiska reserver än en oerhörd massa andra medborgare, som under krigstiden blivit utpumpade och fått försämrad ekonomi. Detta skäl är ett av de allra mest bärande för att yrka avslag på det här föreliggande förslaget. Men härtill komma en hel del av dessa andra skäl, som förut framförts.

För övrigt skulle man kunna säga om den nu föreslagna skyddsprincipen, att den kommer att verka oerhört olika. Det är ju så, att i vissa delar av landet kostar frambringandet av jordbruksprodukter något mera, i andra något mindre. Det är givet, att i sådana delar av landet, där frambringandet av jordbruksprodukter kostar något mindre, bli jordbrukarna bättre skyddade än i de andra delarna, exempelvis Mellansverige, där produktionskostnaderna äro större. — Norrland har man, som bekant, ej alls tagit hänsyn till i detta avseende. Följden blir, att hela skyddssystemet icke kommer att verka jämnt utan synnerligen ojämnt för olika delar av landet.

Detta är några av de skäl, som göra, att jag för min del kommer att verka för avslag på förslaget om tullar. Jag kan därvidlag som skäl för min ståndpunkt instämma i ett uttalande, som gjorts av en av medlemmarna i den norska kommittén. Han yttrar om den allmänna osäkerheten och de mycket långt gående pretentionerna från jordbrukarhåll för att skydda jordbruksnäringen, att när man skall bedöma den saken, så gäller det att på detta område »frigöra sig från panikstämningar, från skriket och klasstrycket och endast se på, vad det allmännas väl kräver». Jag tror, att *om* man gör på det sättet, skall man med mycket stort lugn kunna vara med om att avslå det föreliggande förslaget, speciellt förslaget om glidtullarna.

Herr E r i k s s o n i Grängesberg: Då jag hörde herrar Lindman och Olsson i Kullenbergstorp klandra regeringens förslag, därför att man satt en maximigräns för den tull, som skall uttagas, i stället för den obegränsade tull, som kommittén föreslagit, så blev jag mycket förvånad. Vi ha ju sett under kristiden, hur jordbrukarna kunnat förbättra sin ekonomi, så att det icke finns någon samhällsklass, som går ut ur krisen med i stort sett så god ställning som lantmännen. Jag vill icke vara med om att riva upp en debatt härom, men jag har en bestämd uppfattning om att så är förhållandet. Ingen annan näringsklass har blivit tillförsäkrad minimipris, varigenom producenterna få bra betalt för sina varor ett par år efter krigets slut. När det dessutom råder brist på livsmedel i hela världen, åtminstone i Europa, kommer det sannolikt att bli goda priser flera år framåt. Ändå vill jordbruksnäringen ha en förhöjd tull. Industrien har icke fått någon

förhöjning av sina tullar, trots att den hotas av invasion av varor långt värre än jordbruket.

Jag för min del hyser en helt annan åskådning än den, som blivit framförd från jordbrukarhåll. Jag är ytterligt betänksam mot Kungl. Maj:ts proposition och mot att återinföra spannmålstullar. Jag vill icke gå in på frågan om spannmålstullar under normala tider, så länge man har industritullar kan den frågan diskuteras. Vi skola diskutera den saken i annat sammanhang, då meningarna säkert komma att bryta sig mot varandra. Det finns enligt mitt förmenande icke något skäl att under nuvarande förhållanden återinföra spannmålstullarna, utan tvärtom innebär detta en betydande fara, då vi med all makt böra sträva efter att få ned priserna på industri- och jordbruksartiklar. De förra ha i vissa fall gått ned, men i avseende på livsfröfnödenheter torde icke motsvarande sänkning ägt rum. Att då med konstlade medel hålla upp spannmålsprisen måste innebära en fara, då härigenom levnadskostnaderna läsas fast vid en högre nivå än tillbörligt är. Så vitt jag kan bedöma, stå vi i vårt land inför stora svårigheter med avseende på den framtida livsmedelsproduktionen, då det gäller hur vi skola bära oss åt för att få ned jordvärdet. Genom höga priser på lantmannaprodukter ha vi kommit till ett jordvärde, som är fullkomligt onormalt. Jag vet icke hur det ställer sig i andra provinser, men i mina trakter har det gått upp oerhört, och så lär ännu mera vara fallet i Skåne. Jag har hört av en bekant, som har vissa förbindelser i Skåne, att man där för en egendom, som omfattade 150 tunnland åker och 150 tunnland skog, för några dagar sedan sedan bjöd 600,000 kronor. Det är väl ändå ett jordvärde, som är omöjligt att förränta under normala tider, för så vitt det icke skall bli ökat tullskydd för livsmedelsproduktionen för all framtid.

Det kan anföras en hel del andra skäl mot den kungl. propositionen, men det, jag nu framhållit, må vara nog. Nu skulle det ju kunna sägas, såsom också herr Olsson i Kullenbergstorp gjort gällande, att det kan bli en våldsam sänkning av spannmålsprisen och att man måste ha en damm mot en sådan sänkning. Det är väl emellertid så, att varken han eller någon annan tror, att en sådan sänkning kommer hastigt.

Om inte alla tecken slå fel, så är det brist på olika slag av livsmedel, inte bara på spannmål utan kanske ännu mer på kreatur, på animalisk föda. Då så är, kan det icke vara möjligt, icke riktigt det påstående, att det skulle komma en så hastig sänkning av livsmedelsprisen, att det är nödvändigt att just nu, innan vi fått ned prisen till något så när normala förhållanden, införa dessa tullsatsen.

I detta sammanhang kan jag icke uraktlåta att uttala en betänksamhet beträffande glidtullsystemet. Jag är villig erkänna, att glid-tullsystemet i viss mån tangerar frihandelsidén. Det är ju teoretiskt så, att glidtullen kan vara väsentligen lägre än den fixa tullsatsen. Teoretiskt är alltså glidfullsystemet en trevare åt frihandelsvänligt håll. Men å andra sidan har systemet vissa faror med sig. Enligt systemet skall ju ett produktionspris uträknas. Det ligger då nära

Andra kammarrens protokoll vid urtima riksdagen 1919. Nr 2. 4

Vid remiss
av jordlagets
propositioner—
(Forts.)

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Fort.)

till hands, att det fastslagna produktionspriset blir högre än det verkliga. Börjar man införa glid tullar på ett område i en tulltaxa, kan fara lätt uppstå att de gå över till andra områden. Kommer man då in på industritullområdet och för detta fastställer produktionspriser efter vilka tullen skall utgå automatiskt, då kan man komma in på vägar, som bli ödesdigra. Det är det som gör, att jag och många med mig ställa oss synnerligen betänksamma mot principen glid tullar.

Med vad jag nu sagt, med den betänksamhet jag nu uttalat mot den kungl. propositionen, en betänksamhet som jag vet delas av djupa delar av medlemmarna i denna kammare och ute i landet, har jag ej velat uttala ett bestämt ställningstagande till den kungl. propositionen.

Den förste talaren här i dag, herr Lindman, tog upp en annan fråga, varom nu icke föreligger proposition, men som under denna riksdag skall behandlas och varom propositionen kommer senare, nämligen frågan om reglering av arbetstiden. Herr Lindman var mycket bekymrad nu i höst som i våras över att ett sådant förslag framlägges. Han såg i det förslaget stora faror för vårt näringsliv. Men han gjorde även ett annat uttalande, som jag icke begriper, omöjligt kan förstå, att det kan komma från ett sådant håll som hans. Han sade, att om vi se ut i världen, så finna vi, att i vissa stater reglerar man arbetstiden genom avtal mellan arbetare och arbetsgivare, därigenom skapande fram en utväg, som smidigare anpassar sig efter de faktiska förhållandena än en lag kan göra, som sträcker sig strikt över alla områden. Jag vill giva honom rätt däruti. Jag måste naturligtvis medgiva, att avtalsvägen kan vara smidigare, men det förvånar mig då, att han kommer med sådana önskemål, han som är industrirepresentant. Åtminstone är han det vid vissa tillfällen. Ibland säger han, att han är böndernas representant, men vid andra tillfällen, då man ser i tidningspressen förteckningar över dem, som sitta ordförande i den och den stora industribolagsstyrelsen, står han som en av de främsta männen, så han är väl ändå industrirepresentant. Då man vet, att våra lönearbetare haft förtvivlans strid mot industrien för att sänka arbetstiden med en eller annan timme i veckan, när man vet, att våra industriarbetare ej önska något högre än att genom överenskommelse, avtalsvägen, få ned arbetstiden till mått man här tänkt sig och när man hör herr Lindman uttala en from önskan, att utvecklingen må gå den vägen i Sverige, så får man verkligen säga att det är förvånande. Är det så, att den ärade talaren skulle önska, att våra kroppsarbetare nu skulle nedlägga arbetet över hela linjen och kämpa sig till avtal på detta område, eller menar han, att riksdagen skall avslå Kungl. Maj:ts proposition, i den fromma förhoppningen, att det skall på frivillighetens väg bli överenskommelse mellan arbetare och arbetsgivare på detta område? Jag kan icke alls tänka mig att den ärade talaren har en särskild förhoppning därom. Om man följde hans väg, skulle följden naturligtvis bli den, att det bleve en förödande strid mellan arbetare och arbetsgivare i vårt land. Nu är det ett faktum, att industriarbetarna hava så länge strävat, arbetat för att få denna lag ge-

nomförd, för att få arbetstiden begränsad till 48 timmar i veckan, att de icke komma att finna sig tillfredsställda med att man då hänvisar dem till att gå avtalsvägen. Det är icke möjligt, icke tänkbart, att arbetarna i vårt land längre vilja gå och vänta på att få arbetstiden förkortad.

Vid remiss
av bordlagda
propositioner
(Forts.)

Så till sist endast ett par ord om värnpliktsövningarna. I det sammanhang som herr Lindman talade kom han också in på uttalandet i den kungl. propositionen om den kommission, som skall tillsättas för att undersöka möjligheten av att begränsa våra militära rustningar, och han uttalade då en bestämd förhoppning, att den kommissionen icke bara skall se till, att de militära bördorna skola minskas, utan även få i uppdrag att utreda, hur vårt försvar skall kunna göras starkare och bättre. Han uttalade den förhoppningen. Jag ber att få sluta med att uttala en annan förhoppning: att den kommission, som skall tillsättas för att undersöka vad som är absolut nödvändigt för vårt försvar, skall kunna komma till det resultatet, att alla värnpliktsövningar och allt väsentligt av våra försvarsbördor skall kunna skrivas bort.

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Det torde väl vara onödigt att påpeka betydelsen av att inom landet det finnes största möjliga livsmedelsproduktion. Denna betydelse har enstämigt framhållits och erkänts, och jag går ut härifrån.

Som känt gick den statliga regleringen från början ut på att nedsätta priserna, åsyftande låga priser på förnödenheterna. Jordbrukarna, som naturligtvis alltid göra sina beräkningar, fingo dessa sina beräkningar ofta korsade. Detta gjorde, att statsmakterna i sin ordning fingo utsträcka sitt reglerande ingripande till att omfatta produktionen och dess stimulerande, för att säkerställa produktionen, som det hette. När nu, som vi hoppas, kristiden håller på att taga slut, gäller det att i övergången skydda oss för alla eventuella svårigheter ifråga om livsmedelstillgången, för att vi skola kunna känna oss trygga. Det är tydligen i hela samhällets intresse, att det under denna övergångstid bleve ett säkerställande av brödsädsproduktionen.

Ja detta är ju meningen med den framlagda kungl. propositionen nr 2. Vad är det då Kungl. Maj:t kommit med? Jo man har i propositionen utgått från något som kallas grundpris eller produktionspris. Man räknar sedan med, att det skall bli lägre pris på importvaran och jordbrukaren skall, hur man än ser saken, göra förlust på sin spannmålsodling. Han skall i första hand förlora 5 %. Varför skola dessa 5 % förloras? Det heter, att det är fallande konjunkturer. Men då jordbrukaren alltid skall förlora på produktionskostnaden, så är det väl tydligt, att man icke kan tala om något säkerställande av produktionen. Sedan skall det bli glidande tullskala, så att jordbrukarna tilldelas hälften av prisskillnaden mellan importpriset och produktionspriset, vilket bara är en bit på vägen. När det blir riktigt stor skillnad och jordbrukaren behöver bästa hjälpen, får han reda sig själv. Jag kan icke förstå, att det skall vara verklig

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

hjälp, eller ett säkerställande av produktionen. Det är att låta det gå vind för väg, hur som helst. Före kristiden var det alltid en tull av 3,70 pr 100 kg. Men då denna tullsats ej var tillräckligt stor för att öka höstsädesodlingen så som önskligt varit, torde föreliggande förslag, som endast i vissa fall, då jordbrukaren förut gjort förlust, lämna honom detta skydd, sakna så gott som all betydelse för odlingsomfattning. Vid jämförelse med andra produktionsgrenar torde det vara klart att när det blir förlust, kan man icke tänka sig möjligheten att fortsätta en produktion. Det skulle man kunna förstå, ifall man ville. Bliver den kungl. propositionen oförändrad antagen, kommer nog brödsädsproduktionen att förminskas; så ser jag saken åtminstone.

Ett yttrande, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet hade till försvar för den kungl. propositionen fäste jag mig vid. Han sade, att genom den kritikk, som här förts, han fått klart för sig, att vad i propositionen föreslagits är riktig. Det var ett egendomligt förhållande som styrkte honom i denna hans uppfattning, ty denna kritik kom från herr Lindman och herr Fabian Månsson. Detta uttalande innebär ett erkännande av dessa båda herrar, att herr jordbruksministern räknar mycket med den, vilket jag icke nu skall säga något emot. Men hur hade det blivit, om dessa båda herrar icke funnits här i kammaren eller om de tegat? Då kunde herr jordbruksministern icke ha försvarat sin proposition, utan han hade väl fått den uppfattningen, att propositionen varit oriktig. Om åter herrar Lindman och Månsson hade utgått från andra grundsatser, då hade det väl blivit en helt annan uppfattning hos herr jordbruksministern om propositionens riktighet. Vi hade väl förut alla tänkt oss att jordbruksministern framlagt propositionen efter en fristående saklig prövning.

Jag skall nu be att något få gå in på herr Månssons uttalanden. Det torde egentligen icke någonting tjäna till, men då nu denne ledamot på så högt håll räknas med i dessa frågor, skall jag bemöta något av vad han uttalat. Om den kungl. propositionen nr 2 sade herr Månsson, att den är usel, att den icke är läsbar, att ingen förstår den. Beträffande dess läsbarhet vill jag säga, att jag kan läsa den, ty så mycket sakkunnig anser jag mig vara. I det avseendet har herr Månsson således fel. Men då herr Månsson säger, att han icke förstår sig på propositionen, så är det ju tydligt, och det kan man för övrigt begripa, då han har visat det i flera fall. Jag skall bara upptaga en liten detalj. Herr Månsson gick ut ifrån att, såsom i propositionen är antaget, om arbetskostnaderna gå ned med 10 %, detta skall inverka på priset på vete med 1 krona 54 öre per 100 kilogram. Nu är dagsverkspriset här räknat till 5 kronor 90 öre. Herr Månsson räknade med, att det skulle sjunka ytterligare, men det kan det väl knappast göra för de år det här gäller. Något som emellertid herr Månsson förbisåg var, att i produktionskostnaderna ingå icke bora de dagsverken som nedläggas på själva odlingsarealen. Man får räkna med andra faktorer vid fastställande av produktionskostnaden. Skall man få ett säkert produktionspris, tillkommer alla

de kostnader, som äro förknippade med produktionen, all den materiel som kräves och i samband därmed stående höga arbetslöner. Det behöves reparationer och underhåll på samtliga byggnader. Det behövs inte bara redskap, utan även reparationer av redskap och en mängd andra saker såsom seldon m. m. Dagsverkspriset betyder således mera än som herr Månsson tycks vilja bagatellisera det till.

Sedan talade han om hur det stod till i Danmark. och framhöll de låga livsmedelspriserna. Jag väntade, att han skulle taga fram några riktigt talande exempel, såsom t. ex. smöret. Jag vill erinra herr Månsson om, ifall han icke har reda på det, att vi här i Sverige köpt smör ifrån Danmark nästan ett helt år, vilket gått genom staten, och har anslagits 600,000 kr. i månaden för prisreglering å det smör, som kom från Danmark. Detta smör är inköpt betydligt dyrare än vad det således sålts för här i Sverige och därtill kommer att det icke var bättre vara i Danmark än här. Detta kunde herr Månsson ha erinrat om, men det gjorde han icke. han ville endast söka förvränga verkliga förhållandet.

Sedan talade han om kapitalister, jordbrukare och fattiga lantbrukare. Jag vill erinra herr Månsson om att det icke gäller vare sig kapitalister, jordbrukare eller fattiga lantbrukare, utan det gäller här det svenska lantbruket. Om vi skola komma någonstans, få vi väl tänka på lantbruket såsom sådant, och skall det bära sig, få vi väl taga hänsyn till det. Vi skola icke tro, att lantbruket skall kunna uppoffra sig i oändlighet. Hittills har även staten trätt emellan och kommunerna lämnat understöd för inköp av livsmedel. Ända in i dessa dagar har t. ex. staten bidragit med 20 % av mjölprisen. När dessa understöd en gång äro avskaffade, så tyckes det vara meningen att jordbrukarna skola träda emellan och genom sitt understöd nedbringa levnadskostnaderna för stora delar av Sveriges befolkning. Det är tydligt, att dylikt icke kan gå i längden.

Det är dessa erinringar, jag velat göra i anledning av herr Månssons resonemang. Jag tror, att om han något grundligare kunde studera de kalkyler, han så många gånger rör sig med, han skulle kanske få en annan betydelse för Sveriges lantbrukare och vår livsmedelsproduktion än han nu har, då han står och dundrar och viftar med sina danska limpor m. m. såsom en annan pajas.

En ärad och aktad talare på Skånebanken tog även upp denna fråga och kritiserade regeringsförslaget mycket. Han fann det alldeles oriktigt med dessa beräkningar och menade, att de föreslagna glidtullarna icke skulle stimulera odlingen av brödsäd, och att, när det hittills satts minimipris, de icke voro nödvändiga. Han tog bevis från statistiken. I det fallet vill jag erinra om att orsaken till att det icke odlades så mycket brödsäd förra hösten som nu, ligger däri att det var sådan väderlek, att man icke kunde arbeta i jorden. Hade det varit annan väderlek, hade höstsädesodlingen blivit betydligt större än nu är fallet. Det var således härpå det berodde.

Vidare påminte han om de oriktiga beräkningarna med dagsverken. Men huru skall man göra dessa beräkningar? Det är alldeles tydligt, att det åtgår flera hästdagsverken och således även man-

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.

(Fort.)

dagsverken uppe i Sverige än i Skåne av det skäl, att jorden i Skåne i regel är samlad och ligger ihop på ett ställe, medan den i andra delar av landet är spridd, varför på grund av terräng- och skogsförhållanden mer tid åtgår på vägarna — för att icke tala om den styvare jorden, som vid sin odling inverkar så, att det åtgår jämförelsevis flera dagsverken. Vid denna sin kritik sade han, att det ifrågasattes, att man blint skulle tro på tullarnas nytta och produktionsberäkningarna och ingalunda kritisera den saken. Jag ber att då få erinra om att vi förra riksdagen hade ett tillfälle att kritisera just dessa produktionskostnadsberäkningar, och mot denna kritik stodo de sig bra, varför nu inget annat är att göra än tro på dem. Då herr Sköld nu anser det vara för mycket begärt att någon skall tro på de uppgjorda föreliggande kostnadsberäkningarna faller det mig i minnet att erinra om huru vid 1918 års riksdag en ärad talare på Skånebänken uppträdde här i en debatt. Kammaren tycktes icke taga hans yttrande på allvar och ville icke heller lyssna till honom. Han höjde då sin röst och talade om att han tagit studenten. Tydligen ville han hava sagt till oss vanliga människor, som icke insågo, vilken stor man han var, att vi skulle tro på honom. Det sade han då. Nu säger herr Sköld, att det är slarv i beräkningarna, slarv alltihop. Kom fram med något, som icke är slarv! Den som tagit studenten kan väl komma fram med någon annan beräkning, men så länge ingen annan beräkning finnes få vi väl hålla oss till de siffror vi ha. Han sade vidare, att det är dåligt ställt med produktionsberäkningen, men han glömde tala om huru det var ställt med studenten. Det fingo vi icke veta. Att döma av hans här gjorda uttalanden kan man ju ha sina farhågor.

Detta är i korthet vad jag i detta fall velat erinra om. Jag uttalar ock min rätt stora besvikelse över att denna proposition, som vi väntat så mycket utav, och som skulle trygga vår brödsädsproduktion för framtiden, kommit till så ringa resultat, som den verkliga gjort. Något förslag i dessa avseenden hade jag nog tänkt komma fram med, men det tjänar nog ingenting till nu.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag har icke så synnerligen mycket att säga i den fråga, som mest varit föremål för debatt i kammaren, nämligen Kungl. Maj:ts proposition nr 2. Jag skall därför icke heller bli långvarig.

Det var med mycket stort intresse, för att icke säga med mycket stor portion nyfikenhet, som jag åhörde bondehövdingens, herr Lindmans anförande vid remissen av denna proposition. Herr Lindman beklagade, att jordbruksministern och de sakkunniga för avvecklingen av spannmålsregleringen varit så blygsamma i sina fordringar i fråga om skydd för jordbruket. Ja, nu är i allmänhet blygsamhet en dygd, ehuru jag får säga, att det är en dygd, som icke i någon särdeles påfallande grad präglat herr Lindman och hans politik. Det måste då sägas. Jag blev fundersam, huruvida icke herr Lindman i verkligheten har en ganska stor portion av denna egenskap. Ty han talade icke alls om vad han själv ville i denna fråga. Han beklagade, att regeringen varit så

blygsam, att spannmålsavvecklingskommissionen varit så blygsam, men själv talade han icke om vilket skydd han ansåg, att jordbruket behövde. Varför herr Lindman klädde sig i denna blygsamhet, förstår jag icke. Det måste förhålla sig så, att han antingen icke visste själv vad han ville eller också var alldeles för blygsam för att tala om det. För min del skulle jag vilja ge regeringen en komplimang för att den lyckats på ett sätt, som jag tycker vara ganska tillfredsställande, lotsa sig fram i bränningarna från de oerhört skarpa motsatser mellan producenter och konsumenter, som förefinnas i denna fråga. Enligt min uppfattning har regeringen också i detta fall lyckats på ett synnerligen tillfredsställande sätt. Herr Månssons anförande, å ena sidan, och herr Lindmans, å den andra, visa ju, att regeringen i denna fråga verkligen lyckats att nå — vad man kallar — den gyllene medelvägen.

*Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)*

För övrigt skulle jag vilja säga, att den nuvarande tidpunkten av många skäl icke kan anses lämplig för en realdebatt i denna fråga. Frågan huruvida jordbruket över huvud skall hava tullskydd eller icke sammanhänger mycket intimt med frågan om tullsystemet i dess helhet, och den har intimt samband med frågan om industritullar. Hela detta problem är lagt under utredning. När denna utredning en gång är färdig, kan man antaga, att det provisorium, som vi kalla gliditullar, är slut. Det synes mig då vara en riktig och lämplig tidpunkt att taga upp denna fråga i hela dess vidd till allsidig prövning, och jag tycker, att till dess borde herrarna spara sina krafter. Det är endast med dessa ord, jag vill beledsaga remissen.

Herr vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! En var, som uppmärksamt följt denna debatt, måste erkänna att, sedan man hört kritiken både från den yttersta vänstern och den yttersta högern, regeringens förslag är det bästa, som kunnat åstadkommas för att avlösa den kristidslagstiftning, med vilken vi hittills kämpat. Herr Hage föreslog, att vi skulle fortsätta med statsdrift, föreslog statsmonopol på spannmålshandeln. Men, mina herrar, ha vi icke haft tillräckligt med statsdrift? Ha ni icke städse klagat över densamma och dess kommissioner? Ha icke representanter från alla håll här i kammaren framfört sina klagomål härutinnan? Jag tror, att erfarenheten ger vid handen, att enskild drift härvidlag är den lämpligaste. Jag tror icke heller, att herr Hage hade rätt, då han tolkade Kungl. Maj:ts förslag rörande gliditullar så, att det hade till ändamål att skaffa producenterna större vinst. Såvitt jag kan rätt tolka det, avser förslaget att säkerställa landets minimalaste behov av brödsäd. För att nå detta måste man stimulera brödsädsodlingen, därigenom att de förluster, som kunna uppkomma på grund av utländsk konkurrens delas mellan producenter och konsumenter.

Jag skall icke vidare gå in på detta spörsmål, ty den kritik, som framställt, har blivit på ett gläsande sätt bemött av jordbruksministern. Jag begärde ordet huvudsakligen för att rikta mig mot ett par talare, som uppträtt här i dag. Herr Fabian Månsson gav vår jordbrukarklass ett synnerligen dåligt betyg. Han kallade den för ett

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

lättjefullt släkte, som levde på andras arbete. Det synes mig, som om ett sådant uttalande om 50 % av Sveriges folk icke bör stå obesvarat i riksdagens protokoll. Jag ber att få erinra talaren om att 90 % av våra jordbrukare äro småbrukare. Det lärer väl icke finnas något släkte bland Sveriges folk, som bär tyngre bördor än småbrukarklassen, den börjar sitt arbete vid solens uppgång och är sysselsatt därmed till dess nedgång, och inom den finnes våra dugligaste arbetare. Man måste tillbakavisa en dylik skymf mot dem.

Jag skall nu be att med några ord få bemöta, vad herr Lindman uttalade rörande Kungl. Maj:ts proposition angående arbetstidens begränsning. Han beklagade, att denna fråga icke blivit löst här i Sverige såsom i Danmark. Han uttalade önskvärdheten av en lösning på frivillighetens grund, såsom det skett i nämnda land. Där hade man genom avtal mellan arbetare och arbetsgivare infört en 8-timmars arbetsdag, och för oss liberaler har det varit ett önskemål — vi som vilja hävda den personliga friheten — och såvitt möjligt undvika lägga något tryck på densamma. Men vems är felet, att icke detta problem lösts på frivillighetens väg? Är det icke de svenska industrimännen, vilka tillbakavisat de önskemål, som framställts från arbetarehåll därvidlag? Jag vill fråga herr Lindman: Kan ni i denna dag garantera, att, därest uppskov skulle göras med avgörandet av denna fråga, Sveriges industriidkare skola bjuda industriarbetarna handen för att komma till en överenskommelse om 8-timmarsarbetsdagen? Om man bland industrimännen ställde sig förstående därvidlag, kunde kanske frågan få en annan utgång. Att frågan ej blivit löst här som i Danmark, beror således enligt min mening ej på arbetarna utan på, att industriens arbetsgivare icke velat ta upp denna fråga.

Herr talman! Jag har också ett ord att säga till min vän herr Eriksson i Grängesberg. Jag delar hans uppfattning, att det är olämpligt, när jordvärdet stiger alltför högt. Men månne det icke kan vara beorende till stor del på penningvärdets allmänna fall? Och de stora svårigheter som äro förenade med att skapa nya jordbruksegendomar till ett pris icke överstigande äldre sådana även med de nuvarande höga värden å desamma beroende på de stora odlingskostnaderna och de ännu större byggnadskostnaderna.

Herr Sköld: Jag ber om förlåtelse om jag ånyo begär ordet, men detta sker med anledning av herr Anderssons i Grimbo yttrande, ty man skulle ha kunnat tolka min tystnad som ett erkännande av riktheten av hans påstående. Jag vill till en början slå fast, att det är ett mycket enkelt sätt man begagnar i denna kammare för att avvärja motståndare. Jag vill endast visa, med vilka fruktansvärda sakskalet man sökt slå ihjäl mina argument. Jag tror, att om man vinner något på det sättet, så är det synd om svenska folket. Det var emellertid herr Anderssons anförande, om vilket jag måste säga något. Som herrarna erinra sig, yttrade herr Andersson, att jag vid något tillfälle — han nämnde ej mitt namn, men hänvisningen var tydlig — talat i denna kammare, utan att folk hörde på mig, och att

jag då skrikit ut: »jag är student». Det hela hade den betydelsen, att jag påvisat min examen för att få folk att lyssna på mig. Det är det, som jag vänder mig emot. Saken var den, att vid lagtima riksdagen 1918 behandlade vi en fråga om universitetens organisation, och att, då jag yttrade mig i frågan, jag motiverade den saken, att jag som nybörjare tog till orda därmed, att jag var student, d. v. s. inskriven som studerande vid ett universitet och på grund därav hade mina intressen i detta fall. Här ser man, hur saken förhåller sig, och hur herr Andersson framställer den. Man ser hur fullkomligt felaktig den framställning var, till vilken herr Andersson gjort sig skyldig. Beror denna fullständiga förvrängning nu på herr Anderssons medvetna förvrängande, på lögnaktighet hos herr Andersson eller på brister i hans intelligens eller något annat? Jag vill endast visa kammaren, hur ett exemplar av representanterna för den svenska bondeklassen i nådens år 1919 ser ut invärtes.

*Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)*

Herr M å n s s o n i Hagaström: Jag blev inkallad därigenom att man från tre särskilda håll sade mig, att vice talmannen under min frånvaro lagt de orden i min mun, att Sveriges jordbrukare skulle vara ett lättjefullt släkte, och utmyntat det som en förolämpning mot Sveriges jordbrukare i allmänhet och dess småbrukare i synnerhet. Nu vet ju var enda en, som var på läktaren eller i salen här, att jag icke nämnde vare sig Sveriges jordbrukare eller om detta släkte var lättjefullt eller ej. Jag nämnde Eyens jordbrukare och sade, att när man ser på även de rikaste bondtöserna där, då ser man, att både händer och hållning och allt, trots deras eleganta kläder, vittna om arbeterskan.

Men, sade jag, vi dragas i vårt jordbruk med en mängd kapitalister, och de farligaste av dem äro icke de som sitta i bankerna och på redarekontoren och de stora affärskontoren — man är i allmänhet van vid att de utmålas som kapitalister, men de kunna vara de mest flitiga och duktiga arbetarna — utan dessa farliga kapitalister, som finnas på en mängd håll i jordbruket, det är dessa hemmasöner och -döttrar, som ofta endast leva på faderns eller moderns arbete, leva på att far har några tunnland jord. Det står jag för, och därom vittna deras händer och en hel del i övrigt på dem, hela deras hållning. Om man då känner den danska jordbrukarungdomen och jämför den med den så beskaffade på så många håll förekommande svenska ungdomen, kan den ofantliga skillnaden icke undgå en. Det gäller att få dessa, som nu leva kapitalistens liv på det svenska jordbruket — icke de svenska jordbrukarna, icke de svenska småbrukarna, nej, de som leva kapitalistens liv på det svenska jordbruket, säger jag — till det svenska jordbruket, såsom deras fäder och mödrar. Det är det jag vill hava sagt, och det är det jag sade. Men när sådant kommer från herr vice talmannens mun, så kan man förstå, hur agitationen skall gå på valmötena ute i landet. När man hör herr vice talmannen tillgripa ett sådant argument, då begriper man hur oerhört fattig protektionismen är på argument, hur hopplöst under isen den är, hur svårt den har att reda sig med siffror och fakta.

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Herr Sköld förmenade, att det bland annat skulle vara bristande intelligens hos mig som gjorde, att jag ej kunde fatta vad han menade. Ja, jag skall taga ett exempel. Samme talare sade i sitt första anförande, att några spannmålstullar icke behöfdes därför — att saken är så enkel. Staten behöfde icke göra något för att reglera förhållandena inom spannmålsproduktionen, ty när det blir höga priser på spannmål, då ökas produktionen, och då de bli lägre minskas produktionen och detta var så synnerligen enkelt, menade talaren. Jag kan emellertid icke fatta enkelheten däruti, ty om vi skulle utreda, hur det förhåller sig med produktionen av brödsäd, höstsäd, skulle vi finna, att det är mera invecklat än att gå till en bagare, beställa en kaka den ena timmen och få den ett par, tre timmar efteråt. När det gäller denna produktion skall man nu, låt mig säga 1919 först bereda jorden, och det vill åtskilligt till när det gäller höstsäd för att gödsla och så; sedan får man 1920 på hösten eller sensommaren någon gång skörda. Säden tröskas vanligen på vintern och föres 1920—21 i marknaden, i regeln fram på året 1921. Vad priset då blir på säden är ju för herr Sköld mycket enkelt att räkna ut, men jag tycker icke att det är så enkelt. Herr Sköld talade vidare om de gjorda beräkningarna och sade, att man hade slarvat med dem. Om nu herr Sköld, som tagit studenten, skulle verkställa de där uträkningarna, så skulle det ju vara mycket enkelt för honom, det skulle icke förekomma något slarv utan han skulle väl då göra riktiga beräkningar, bara tråkigt att han med sin lärdom icke gör dylika. Det skulle vara av stor betydelse få veta vad till exempel priset på veté blir 1921. Herr Sköld började sitt senaste anförande med att be om förlåtelse. I ett annat sammanhang sade han sedan i fortsättningen, att det är synd om svenska folket. Jag vill säga, att såsom ledamot av denna kammare jag icke vare sig ber om förlåtelse eller beklagar mig.

Herr vice talmannen: Jag ber blott att gentemot vad herr Månsson i sitt senaste anförande uttalade få säga, att jag icke använde vad han sagt om Sveriges jordbrukare såsom någon argumentation till förmån för Kungl. Maj:ts förslag. Jag tillbaka-visade beskyllningen mot en hel folkklass, en beskyllning, som jag ansåg fullkomligt obefogad. Herr Månsson i Hagsström har nu mildrat sitt uttalande därhän, att det icke gällde alla Sveriges jordbrukare utan vissa av dem, han kallade dem kapitalisterna. Jag är herr Månsson tacksam för att han icke skar alla över en kam. Men kapitalisterna äro väl icke jordbrukare. Att det kan finnas någon kapitalist som köper sig ett jordbruk, och att hans barn icke arbeta, att hans flickor kläda sig som flickorna i Stockholm eller i industrisambhällena, det får man väl icke förebrå Sveriges jordbrukare: även om det skulle finnas undantag i den klassen, såsom det finnes i alla klasser, undantag som helst icke borde finnas. Sådana äro förhållandena överallt.

Vidare anfördes ej. Kammaran beslöt hänvisa propositionerna

nr 1 och 2 till första särskilda utskottet, propositionerna nr 5 och 6 till andra särskilda utskottet samt propositionerna nr 7, 8 och 9 till tredje särskilda utskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren nu avgivna yttranden.

Vid remiss
av bordlagda
propositioner.
(Forts.)

§ 3.

Upplästes ett till kammaren inkommet protokoll, så lydande:

*Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen
för justitiedepartementet den 8 augusti 1919.*

Till justitiedepartementet hade inkommit en den 1 augusti 1919 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att sedan borgmästaren A. Rune i Västervik blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för Kalmar läns norra valkrets för en tid av tre år, räknade från och med den 1 januari 1918, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 67 § av lagen om val till riksdagen lantbrukaren Emil Gustafsson i Björkhaga, Vimmerby stadsmark, blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år 1921.

Vid den granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet
G. Grefberg.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, godkände kammaren den däri omnämnda fullmakten samt förklarade herr Gustafsson behörig till riksdagsmannakallets utövande.

Herr talmannen meddelade, att herr Gustafsson intagit sin plats i kammaren.

§ 4.

Avgåvos följande motioner, nämligen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 2. angående glidande tullsatser för vissa slag av spannmål m. m.:

nr 1, av herr *Olsson* i Kollungeröd; och
nr 2, av herr *Magnusson* i Tumhult; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 6. med förslag till lag om arbetstiden å svenska fartyg:

- nr 3, av herr *Corneliusson*; och
 nr 4, av herr *Andersson* i Fiskebäckskil.
 Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 5.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 1, till Konungen angående val av deputerade att, jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen, med Konungen överlägga.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under 10 dagar fr. o. m. den	9 aug.,
»	<i>Berglund</i>	» 10 » »	» 9 »
»	<i>Andersson</i> i Milsmaden	» 10 » »	» 9 »
»	<i>Torgén</i>	» 14 » »	» 9 »
»	<i>Jungnell</i>	» 10 » »	» 9 »
»	<i>Olsson</i> i Ramsta	» 10 » »	» 9 »
»	<i>Lithander</i>	» 2 » »	» 9 »
»	<i>Larsson</i> i Västerås	» 6 » »	» 11 »
»	<i>Andersson</i> i Knäppinge	» 6 » »	» 11 »
»	<i>Jönsson</i> i Boa	» 6 » »	» 11 »
»	<i>Hellberg</i>	» 9 » »	» 11 »
»	<i>Zander</i>	» 8 » »	» 9 »
»	<i>Lindman</i>	» 9 » »	» 11 »
»	<i>Hederstierna</i>	» 14 » »	» 9 »
»	<i>Corneliusson</i>	» 10 » »	» 10 »
»	<i>Svensson</i> i Betingetorp	» 6 » »	» 12 »
»	<i>Olsson</i> i Morastrand	» 9 » »	» 11 »
»	<i>Alvin</i>	» 10 » »	» 11 »
»	<i>Johansson</i> i Hässlås	» 9 » »	» 9 »
»	<i>Ericsson</i> i Arboga	» 10 » »	» 9 »
»	<i>Nilsson</i> i Vibberbo	» 7 » »	» 9 »
»	<i>Ericson</i> i Oberga	» 10 » »	» 9 »
»	<i>Ahrberg</i>	» 10 » »	» 11 »
»	<i>Schill</i>	» 10 » »	» 10 »
»	<i>Persson</i> i Björsbyholm	» 8 » »	» 11 »
»	<i>Andersson</i> i Prästbol	» 8 » »	» 11 »
»	<i>Olsson</i> i Berg	» 10 » »	» 9 »
»	<i>Mossberg</i>	» 8 » »	» 11 »
»	<i>Svensson</i> i Kompersmåla	» 14 » »	» 9 »
»	<i>Larsson</i> i Kroken	» 8 » »	» 9 »
»	<i>Borggren</i>	» 8 » »	» 12 »
»	<i>Svensson</i> i Eggelstad	» 10 » »	» 9 »

herr <i>Osberg</i>	under 10 dagar fr. o. m. den	9 aug..	
» <i>Magnusson</i> i Tumhult	» 7 »	» 9 »	
» <i>Eliasson</i>	» 10 »	» 9 »	
» <i>Ljungberg</i>	» 10 »	» 9 »	
» <i>Jansson</i> i Kungsör	» 8 »	» 9 »	
» <i>Ljungqvist</i>	» 10 »	» 9 »	
» <i>Johansson</i> i Vittinge	» 4 »	» 9 »	och
» <i>Gylfe</i>	» 10 »	» 9 »	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.19 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 12 augusti.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 4 och den 5 innevarande augusti.

§ 2.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 4, med förslag till lag om arbetstidens begränsning;
nr 11, angående förbud tillsvidare i vissa fall av skatteköp; och
nr 14, angående inställande av skatteköp enligt kungörelsen
den 4 februari 1811 jämte övriga författningar om användande av de
till bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna och hänvisades därvid

till första särskilda utskottet motionerna:

nr 1, av herr *Olsson* i Kollungeröd; och
nr 2, av herr *Magnusson* i Tumhult *m. fl.*: samt

till andra särskilda utskottet motionerna:

nr 3, av herr *Corneliusson*; och

nr 4, av herr *Andersson* i Fiskebäckskil.

§ 4.

Avgåvos följande motioner, nämligen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 2, angående glidande tullsatser för vissa slag av spannmål m. m.:

nr 5, av herr *Nilsson* i Vibberbo m. fl.;

nr 6, av herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl.;

nr 7, av herrar *Hage* och *Månsson* i Hagaström; samt

nr 8, av herr *Sköld*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 6, med förslag till lag om arbetstiden å svenska fartyg:

nr 9, av herrar *Karlsson* i Sandviken och *Lövgren* i Nyborg; och

nr 10, av herr *Thore*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 4, med förslag till lag om arbetstidens begränsning:

nr 11, av herrar *Jönsson* i Fridhill och *Bengtsson* i Norup.

Av dessa motioner blevo på begäran motionerna nr 5, 7 och 8 genast hänvisade till första särskilda utskottet.

Övriga avlämnade motioner bordlades.

§ 5.

Härefter föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag med inbjudning till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att andra särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition, nr 4, med förslag till lag om arbetstidens begränsning ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt samband därmed stående frågor;

och blev berörda inbjudning antagen av andra kammaren.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Strid</i>	under 7 dagar fr. o. m. den 13 aug.,				
» <i>Hedlund</i> i Sundsvall	» 9 » » » 13 »				
» <i>Eriksson</i> i Malmö	» 6 » » » 13 »				
» <i>Thore</i>	» 6 » » » 13 »				
» <i>Anderson</i> i Knapasjö	» 3 » » » 13 »				
» <i>Hagman</i> i Domnarvet	» 7 » » » 13 »	och			
» <i>Smedberg</i>	» 8 » » » 13 »				

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.15 e. m.

In fidem
Per Crowvall.

Torsdagen den 14 augusti.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 7 och den 8 innevarande augusti.

§ 2.

Herr statsrådet *Undén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 3, angående uteslutande från Stora Sjöfalllets nationalpark av vissa områden.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 3.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag med inbjudning till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 11, angående förbud tillsvidare i vissa fall av skatteköp; och

nr 14, angående inställande av skatteköp enligt kungörelsen den 4 februari 1811 jämte övriga författningar om användande av de till bruken och bergverken upplåtta rekognitionsskogarna,

ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt samband därmed stående frågor;

och blev berörda inbjudning antagen av andra kammaren.

§ 4.

Vidare föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord liggande propositioner; och hänvisades därvid

till andra särskilda utskottet propositionen, nr 4, med förslag till lag om arbetstidens begränsning; samt

till första särskilda utskottet propositionerna:

nr 11, angående förbud tillsvidare i vissa fall av skatteköp; och

nr 14, angående inställande av skatteköp enligt kungörelsen den 4 februari 1811 jämte övriga författningar om användande av de till bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna.

§ 5.

Härefter föredrogos var efter annan de på kammarens bord vilande motionerna, och remitterades därvid

till första särskilda utskottet motionen nr 6 av herr *Olsson* i Kulenbergstorp *m. fl.*; samt

till andra särskilda utskottet motionerna:

nr 9, av herrar *Karlsson* i Sandviken och *Lövgren* i Nyborg;

nr 10, av herr *Thore*; och

nr 11, av herrar *Jönsson* i Fridhill och *Bengtsson* i Norup.

§ 6.

Avgåvos följande motioner, nämligen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 4, med förslag till lag om arbetstidens begränsning:

nr 12, av herr *Karlsson* i Sandviken, och

nr 13, av herr *Carlström*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 5, med förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete:

nr 14, av herrar *Jönsson* i Fridhill och *Bengtsson* i Norup; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 9, med förslag till lag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga av 1919 års klass m. m.:

nr 15, av herrar *Hedvall* och *Jensen*;

nr 16, av herr *Hansson* i Rättvik; och

nr 17, av herrar *Söderhielm* och *Hammar skjöld*.

Samtliga dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 7.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

*Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen
för justitiedepartementet den 14 augusti 1919.*

Till justitiedepartementet hade från länsstyrelsen i Malmöhus län insänts en den 12 augusti 1919 dagtecknad riksdagsmannåfullmakt av innehåll att, sedan redaktören Aug. Nilsson i Kabbarp blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för Malmöhus läns mellersta valkrets för en tid av tre år, räknade från och med den 1 januari 1918, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 67 § av lagen om val till riksdagen skomakaren Olof Andersson i Höör blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år 1921.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:

G. Grefberg.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, godkände kammaren den däri omnämnda fullmakten samt förklarade herr Andersson i Höör behörig till riksdagsmannakallets utövande.

§ 8.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag med inbjudning till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition, nr 3, angående uteslutande från Stora Sjöfallets nationalpark av vissa områden ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt samband därmed stående frågor;

och blev berörda inbjudning antagen av andra kammaren.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Hansson* i Gårda under 7 dagar fr. o. m. den 18 aug.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.25 e. m.

In fidem
Per Crowvall.

Fredagen den 15 augusti.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr vice talmannen.

§ 1.

Herr vice talmannen meddelade, att herr Andersson i Höör denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till första särskilda utskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 3, angående utslutande från Stora Sjöfallets nationalpark av vissa områden.

§ 3.

Vidare föredrogs var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till andra särskilda utskottet motionerna:

nr 12 av herr *Karlsson* i Sandviken;

nr 13 av herr *Carlström*; och

nr 14 av herrar *Jönsson* i Fridhill och *Bengtsson* i Norup; samt

till tredje särskilda utskottet motionerna:

nr 15 av herrar *Hedvall* och *Jensen*;

nr 16 av herr *Hansson* i Rättvik; och

nr 17 av herrar *Söderhielm* och *Hammar skjöld*.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herrar *Lithander*, *Magnusson* i Skövde och *Billqvist*, var och en under 4 dagar fr. o. m. den 16 aug.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,7 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Måndagen den 18 augusti.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande augusti.

§ 2.

Herr *Torgén* avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 4, med förslag till lag om arbetstidens begränsning.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 18, blev på begäran bordlagd.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införelselmonopol å viss spannmål m. m.; och

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående glidande tullsatser för vissa slag av spannmål m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,7 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
